

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

โดย

นายบรรณรักษ์ เสริมทอง
รองอธิบดีกรมป่าไม้
กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65
ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช 2565 – 2566

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่แม่มริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา ของ นายบรรณรักษ์ เสริมทอง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2565 – 2566

พลโท

(ชาติชาย ชัยเกษม)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่
ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย นายบรรณรักษ์ เสริมทอง **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 65

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของ
หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุก
พื้นที่ป่า และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่
ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ข้อมูลการวิจัยรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหรือผู้แทนหน่วยงานรัฐ
และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า 1) การส่งเสริม
ให้เกษตรกรปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาว ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 2) ราษฎรบางส่วนเปลี่ยนอาชีพ
จากเกษตรกรมาทำธุรกิจท่องเที่ยว 3) ราษฎรบางส่วนขายสิทธิในที่ดินให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว
และ 4) การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่ม (2) ปัญหาและอุปสรรคของ
หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า 1) การแก้ไขปัญหาด้านการประสานงานร่วมกัน
แบบบูรณาการ 2) ราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิการครอบครองที่ดินตามกฎหมาย
3) เจ้าหน้าที่รัฐไม่ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง 4) หน่วยงานรัฐบางหน่วยงาน
ไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย 5) ราษฎรบางส่วนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรมาทำธุรกิจการท่องเที่ยว
และ 6) ราษฎรบางส่วนขายสิทธิในที่ดินให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว (3) แนวคิดและทฤษฎีการจัดการ
เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า 1) พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 พระราชบัญญัติ
ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541
2) มติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) 3) แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน และ
4) จัดสรรปัจจัยทางการบริหาร (4M's) อย่างเพียงพอ (4) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า
1) กรมป่าไม้ประสานการปฏิบัติกับทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ และจัดสรรเงินงบประมาณอย่างเพียงพอ
2) ตรวจสอบสิทธิการถือครองที่ดินของราษฎรให้แล้วเสร็จ 3) บังคับใช้กฎหมายกับผู้กระทำความผิดอย่าง
เฉียบขาด และ 4) จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ภายใต้การแต่งตั้ง
คณะกรรมการจากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

Abstract

Title Guidelines for Solving the Encroachment Problems in Mae Rim National Forest Reserve at Doi Mon Chaem Area, Mae Raem Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province

Field Social - Psychology

Name Mr. Bannaruk Sermthong **Course** NDC **Class** 65

The objectives of this research were to study forest encroachment problems, problems and obstacles of government agencies in solving forest encroachment problems, concepts and management theories to solve forest encroachment problems, and to study an integrated solution solving problems of encroachment in Pa Mae Rim national forest reserve at Doi Mon Jam area. Data of the research collecting by in-depth interviews with executives or representatives of government agencies and review relevant literature. The research found that (1) the forest encroachment problems in the study area 1) encouraging farmers to grow winter vegetables and fruits causing more tourist attractions 2) some of people changed their occupations from agriculture to tourism business 3) some of people sold land rights to tourism business entrepreneur and 4) the growth of tourism has resulted in increased encroachment of forest areas (2) problems and obstacles of government agencies in solving forest encroachment 1) solving the problem was lack of integrated coordination 2) most of people don't have knowledge and understanding of the right to possess land under the law 3) government officials don't take legal action against perpetrators seriously 4) some government agencies don't have legal authority 5) some of people changed their occupations from agriculture to tourism business, and 6) some of people sold land rights to tourism business entrepreneur (3) management concepts and theories to solve forest encroachment problems 1) Forest Act B.E. 2484, Section 54, National Reserved Forest Act, B.E. 2507, Section 14 and Cabinet Resolutions on 30th June, 1998, 2) the National Land Policy Committee Resolution (NTC) 3) forest resource sustainable management concept and 4) allocate adequate management factors (4M's) (4) Guidelines for solving forest encroachment problems 1) The Royal Forest Department coordinates operations with all sectors in an integrated way and allocate sufficient budget 2) checking the rights land ownership of the people to complete 3) strictly enforce the law against offenders and 4) prepare integrated management master plan of Doi Mon Jam area under the appointment of committees from all sectors to solve the forest encroachment problems together with effectively.

คำนำ

ปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทยได้ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างรวดเร็ว จากข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2516 พบว่า มีจำนวน 138.57 ล้านไร่ (ร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศ) แต่จากข้อมูลพื้นที่ป่าในปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีพื้นที่ป่าไม้เหลือประมาณ 102.21 ล้านไร่ (ร้อยละ 31.59 ของพื้นที่ประเทศ) เท่านั้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้พยายามแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มมากขึ้น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติจึงเป็นที่หมายปองของนายทุนและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการบุกรุกเข้าทำประโยชน์สร้างรีสอร์ตในพื้นที่ป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมตามมาเป็นอย่างมาก

ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ป่าไม้อีกแห่งหนึ่งที่เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าจากราษฎรและกลุ่มนายทุน เพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ป่าบริเวณนี้เป็นขุนเขาอันแวดล้อมไปด้วยทัศนียภาพที่งดงามตระการตาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ และเป็นสถานที่ขึ้นชื่อด้านแหล่งศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิวในเชียงใหม่ ในอดีตได้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้น เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวทดแทนฝิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง และฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โครงการหลวงหนองหอย” ปัจจุบันราษฎรในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพหันมาประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท บ้านพักตากอากาศ เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และมีการขยายพื้นที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาต ส่งผลทำให้ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ถูกบุกรุกโดยมิชอบด้วยกฎหมายเพิ่มเติม เกิดปัญหาต่าง ๆ ด้านสิ่งแวดล้อมตามมาเป็นอย่างมาก และทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างราษฎร ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทกับหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ดังกล่าวขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจวบจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่มของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา “แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ศึกษาของทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

(นายบรรณรักษ์ เสริมทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และองค์ความรู้กฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้จากผู้มีประสบการณ์และผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ซึ่งการศึกษานี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์และได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในโอกาสที่ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ พลโท ชนวากร ผดุงกิจ อาจารย์ที่ปรึกษาเอกสารวิจัย นายสุรชัย อจลบุญ อธิบดีกรมป่าไม้ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก นาวาเอก อภิชัย ศิริจันทร์ และนาวาเอกหญิงชนพควร เปล่งปลั่ง อาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม รวมถึงคณาจารย์ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศทุกท่าน ที่ได้กรุณาประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้กับผู้วิจัยเป็นอย่างดี ทำให้เอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ หากเอกสารวิจัยฉบับนี้มีข้อผิดพลาดหรือส่งผลกระทบต่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีเจตนารมณ์ในการวิจัยเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักการทางวิชาการเป็นหลักเท่านั้น

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน ทั้งที่เป็นผู้บริหารหรือผู้แทนผู้บริหารจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้แทนภาคประชาชน และผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์และให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาที่ได้ให้โอกาสผู้วิจัยเข้ามาศึกษาหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ของวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศในครั้งนี้ รวมถึงขอขอบคุณผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจและให้การสนับสนุนผู้วิจัยตลอดการศึกษาที่ผ่านมา และในท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

(นายบรรณรักษ์ เสริมทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
วิธีดำเนินการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
คำจำกัดความ	5
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ	10
แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน	13
แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ	14
ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
กรอบแนวคิดของการวิจัย	22
สรุป	23
บทที่ 3 การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	24
ประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษา	24
แนวคิดในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	34
สรุป	37
บทที่ 4 แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่	38
สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม	38

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม	39
แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	39
สรุป	46
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	47
สรุป	47
ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	54
ประวัติย่อผู้วิจัย	60

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
2-1	แสดงกระบวนการการบริหารจัดการ	14
3-1	แผนที่แสดงพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย แนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ แนวเขตอำเภอ และบริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	25
3-2	สภาพการดำเนินธุรกิจบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท และร้านอาหารขนาดใหญ่ บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	27
3-3	แผนที่ระวางมาตราส่วน 1 : 50,000 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	31
3-4	แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2545 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	32
3-5	แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2557 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	33

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ เนื่องจากพื้นที่ป่าเป็นศูนย์รวมของปัจจัยสี่ แต่ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ส่งผลทำให้มีความต้องการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการใช้พื้นที่ป่าเพื่อก่อสร้างรีสอร์ทเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทรัพยากรป่าไม้จึงตกอยู่ในภาวะวิกฤต ส่งผลกระทบถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ตามมา เกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ป่าในท้องที่ภาคเหนือได้ถูกราชกรเข้าบุกรุกอยู่อาศัย ทำกิน และถูกกลุ่มนายทุนก่อสร้างรีสอร์ทเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการสำรวจข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย (กรมป่าไม้, ออนไลน์, 2566ก) พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2516 พื้นที่ป่ามีจำนวน 138.57 ล้านไร่ หรือร้อยละ 43.21 ของพื้นที่ประเทศ แต่จากข้อมูลพื้นที่ป่าในปี พ.ศ. 2564 พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ 102.21 ล้านไร่ หรือร้อยละ 31.59 ของพื้นที่ประเทศ เท่านั้น ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้พยายามแก้ไขปัญหการบุกรุกพื้นที่ป่าดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันกระแสด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มมากขึ้น พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยเฉพาะพื้นที่ป่าไม้จึงเป็นที่หมายปองของนายทุนและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดกระบวนการบุกรุกเข้าทำประโยชน์ก่อสร้างรีสอร์ทในพื้นที่ป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมิชอบด้วยกฎหมายเพิ่มมากขึ้น มีการสมคบคิดดำเนินการร่วมกันทุจริตประพฤติมิชอบระหว่างกลุ่มนายทุน ผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าไม้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบในการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติควรหาแนวทางหรือมาตรการเพื่อขจัดปัญหาดังกล่าวให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป ซึ่งจะส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาติให้รอดพ้นจากการถูกบุกรุกทำลายลงไปได้อีกทางหนึ่ง

ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ป่าไม้อีกแห่งหนึ่งที่เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าจากราษฎรและกลุ่มนายทุน เพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ป่าบริเวณนี้เป็นขุนเขาอันแวดล้อมไปด้วยทัศนียภาพที่งดงามตระการตา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ และเป็นสถานที่ขึ้นชื่อด้านแหล่งศึกษาธรรมชาติและจุดชมวิวในเชียงใหม่ ทั้งนี้ ดอยม่อนแจ่มตั้งอยู่บนสันเขาบริเวณหมู่บ้านม้งหนองหอย แต่เดิมบริเวณนี้ชาวบ้านเรียกว่า “กิวเสื่อ” เป็นพื้นที่ป่ากร้างที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ซึ่งในอดีตชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามาแผ้วถางและปลูกฝิ่นเป็นจำนวนมาก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2527 พระบาทสมเด็จพระบรม

ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร บ้านหนองหอย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้น เพื่อส่งเสริม การปลูกพืชเขตหนาวทดแทนฝิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์จนในท้ายที่สุดโครงการหลวงเข้ามา พัฒนาพื้นที่ตั้งเป็น “โครงการหลวงหนองหอย” ปัจจุบันดอยม่อนแจ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากราษฎรในพื้นที่หันมาประกอบธุรกิจโรงแรมหรือจัดสร้างสถานที่พัก ทั้งที่มีลักษณะอาคารถาวร หรือชั่วคราวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ให้บริการที่พักอาศัย โดยคิดค่าบริการอันเป็น ลักษณะหรือวัตถุประสงค์ทางด้านธุรกิจ และมีการขยายพื้นที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาต ส่งผลทำให้ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิต ทั้งมนุษย์หรือสัตว์อื่น ๆ และป่าไม้ยังมีประโยชน์ในการรักษา ความสมดุลของสิ่งแวดล้อม หากพื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายลงไปเรื่อย ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น สัตว์ป่า ดิน น้ำ อากาศ เป็นต้น

จากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างราษฎร ผู้ประกอบ ธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทกับหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ดังกล่าวขึ้น ราษฎร ผู้ประกอบธุรกิจ โรงแรม รีสอร์ทในพื้นที่ได้ยื่นเรื่องขอความเป็นธรรมต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อให้พิจารณาและแสวงหา ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือการปฏิบัตินอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมาย ของกรมป่าไม้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กรณีการดำเนินคดีอาญา ในข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม กับผู้ประกอบธุรกิจที่พักในพื้นที่ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงประกาศให้ผู้ประกอบธุรกิจที่พักในพื้นที่ดังกล่าวระงับหรือยุติการประกอบธุรกิจ และออกคำสั่ง ให้รื้อถอนสถานประกอบการ ซึ่งอาจขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 และตามคำสั่ง หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 6/2562 ส่งผลทำให้ราษฎรและผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท ในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนมาจนถึงปัจจุบัน

ดังนั้น จากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งจะศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเกิดการบูรณาการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การแก้ไขปัญหา ข้อพิพาทระหว่างราษฎร ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทกับหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ ให้ได้ข้อยุติที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมและ ทุกภาคส่วนในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา มีขอบเขตการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ประวัติความเป็นมาพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

2. ขอบเขตด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีขอบเขตการศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ราย ประกอบด้วย

2.1 ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการสำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้หรือผู้แทน 2) ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) กรมป่าไม้หรือผู้แทน 3) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน และ 4) ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 (เชียงใหม่) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช หรือผู้แทน รวม 4 ราย

2.2 ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงมหาดไทย ได้แก่ 1) ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน 2) ที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน 3) นายอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน 4) นายกเทศบาลตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน และ 5) ปลัดเทศบาลตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หรือผู้แทน รวม 5 ราย

2.3 ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้แก่ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 ราย

2.4 ผู้แทนภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รวม 4 ราย

2.5 ผู้นำท้องถิ่นและผู้แทนภาคประชาชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ รวม 5 ราย

2.6 ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ กรมป่าไม้ จำนวน 1 ราย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ มีเขตเขตการศึกษาวิจัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม จังหวัด เชียงใหม่ เฉพาะบริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหาร หรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่นและผู้แทนภาคประชาชน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสร้างเครื่องมือเพื่อนำไป เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 ราย เป็นวิธีสัมภาษณ์ที่ไม่กำหนดโครงสร้างของคำถามที่นำมาใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) อย่างชัดเจน ลักษณะของคำถาม มีลักษณะเปิดกว้าง มีความยืดหยุ่น และนำคำสำคัญ (Keywords) มาใช้ประกอบการสัมภาษณ์ คำถาม เป็นลักษณะปลายเปิด (Open – end Questionnaire) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ มีดังนี้

1.1.1 ศึกษารูปแบบของแบบสัมภาษณ์จากงานวิจัยที่มีลักษณะการศึกษาวิจัย ในเรื่องที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับการศึกษาวิจัยครั้งนี้

1.1.2 จัดทำแบบสัมภาษณ์ โดยให้มีข้อความที่สอดคล้องและครอบคลุม วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

1.1.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้นเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้อง และขอคำแนะนำในการแก้ไขและปรับปรุง เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความสมบูรณ์มากที่สุดก่อนนำไปใช้ เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่างต่อไป

1.1.4 จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวม ข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยตามที่กำหนดไว้ต่อไป

1.2 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการดำเนินการค้นคว้าเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน แนวคิดและทฤษฎี การบริหารจัดการ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของ

หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2.2 ประมวลผลข้อมูลสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

3. การนำเสนอข้อมูล สรุปผลการศึกษาและนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 สรุปข้อมูลสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

3.2 นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ นำไปสู่การปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ให้ได้ข้อยุติและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. ทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
3. ทำให้ทราบแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
4. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

คำจำกัดความ

แนวทางการแก้ไขปัญหา หมายถึง กระบวนการวางแผนที่มุ่งจะพัฒนาความสามารถขององค์กร เพื่อให้สามารถที่จะบรรลุตามวัตถุประสงค์ และสามารถอ้างไว้ ซึ่งระดับการปฏิบัติงานที่มีความพึงพอใจมากที่สุด โดยวัดได้ในแง่ของประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในที่นี้หมายถึง กระบวนการวางแผนที่มุ่งจะพัฒนาความสามารถของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม

		อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ สามารถปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
การบูรณาการป่าสงวนแห่งชาติ	หมายถึง	การที่ประชาชน/ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวบูรณาการเข้าทำประโยชน์ โดยมีขอบข่ายกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่อริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่
ป่าสงวนแห่งชาติ	หมายถึง	พื้นที่ป่าที่ได้ประกาศโดยกฎกระทรวงให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ในที่นี้หมายถึง พื้นที่ป่าที่ได้ประกาศโดยกฎกระทรวง ให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่
พื้นที่ดอยม่อนแจ่ม	หมายถึง	พื้นที่ป่าที่ตั้งอยู่บนสันเขาบริเวณหมู่บ้านม้งหนองหอย ท้องที่ ตำบลแม่แรม อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเรียกว่า “กิวเสื่อ” เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ และเป็นที่ตั้งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ปัจจุบันมีประชาชนและกลุ่มนายทุนเข้ามาประกอบธุรกิจโรงแรม/รีสอร์ท ในพื้นที่ และขยายพื้นที่ใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาต

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอไว้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (กรมป่าไม้, ออนไลน์, 2566) ดังต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484

- 1.1 มาตรา 4(1) “ป่า” หมายความว่า ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน
- 1.2 มาตรา 54 ห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

2. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

2.1 มาตรา 14 ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือ ครอบครองทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ

2.2 มาตรา 31 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 14 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงห้าปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงห้าหมื่นบาท

ในกรณีความผิดตามมาตรา 31 ถ้าได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินยี่สิบห้าไร่ หรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่

2.2.1 ไม้สัก ไม้ยาง ไม้สนเขา หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. ตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ หรือ

2.2.2 ไม้อื่นเป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกัน เกินยี่สิบต้น หรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม้เกินสี่ลูกบาศก์เมตร หรือ

2.2.3 ต้นน้ำลำธาร ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นบาท

ในกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลชี้ขาดว่าบุคคลใดกระทำความผิดตามมาตรา ๑๖ ถ้าปรากฏว่าบุคคลนั้นได้ยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิด คนงาน ผู้รับจ้าง ผู้แทน และบริวารของผู้กระทำความผิดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติได้ด้วย

3. ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี

“ป่าไม้ถาวร” ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรงว่าให้เป็นป่าอีกประเภทหนึ่ง แตกต่างไปจาก ป่าที่มีกฎหมายกำหนดไว้ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น แต่ “ป่าไม้ถาวร” เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก นโยบายของรัฐบาล ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2504 ที่ได้มีมติเห็นชอบตาม ข้อเสนอของกระทรวงมหาดไทย ที่เสนอขออนุมัติให้มีการจำแนกประเภทที่ดินในเขตจังหวัดต่าง ๆ โดยได้จำแนกที่ดินออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 ที่ดินที่เป็นเขตป่าที่จะทำการสงวนคุ้มครองไว้เป็นสมบัติของชาติโดยถาวรสืบไป (ป่าไม้ถาวร)

3.2 ที่ดินบริเวณใดที่จะไม่สงวนไว้เป็นป่าก็กำหนดให้เป็นเขตที่จะเปิดจัดสรรเพื่อ เกษตรกรรม และเพื่อการใช้ประโยชน์อย่างอื่น

4. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2540

คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเห็นชอบหลักการของแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ระดับพื้นที่ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้อย่างมีระบบ โดยเน้นด้านการอนุรักษ์ควบคู่กับ การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสงวนรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมสภาพ ทั้งนี้ อยู่บนหลักการลดปัญหาความขัดแย้งการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ กรมป่าไม้ได้กำหนด แผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ การดำเนินการตาม แผนจัดการนี้จะเป็นการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่ป่าไม้อย่างมีระบบ เป็นการแก้ไขปัญหาในเชิงรุก โดยการสำรวจข้อมูลการถือครองพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภทในทุกจังหวัดทั่วประเทศ จัดทำเป็นระบบข้อมูล ปัจจุบันของพื้นที่ป่าไม้ โดยตรวจสอบว่าแต่ละจังหวัดมีพื้นที่ป่าไม้ประเภทใดบ้าง สภาพปัญหาอย่างไร จำแนกประเภทปัญหาและดำเนินการสำรวจพื้นที่ครอบครองขึ้นทะเบียนบุคคล เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำ แผนปฏิบัติการเฉพาะพื้นที่มี 3 ขั้นตอน คือ

4.1 สำรวจถือครองพื้นที่ป่าไม้ โดย 1) สำรวจการถือครอง และ 2) ขึ้นทะเบียนบุคคล

4.2 สำรวจ และวางแผนกำหนดความเหมาะสมในการใช้พื้นที่ กำหนดขอบเขตพื้นที่ ให้ชัดเจนสำหรับการอยู่อาศัยและทำกินบริเวณที่เหมาะสม

4.3 ตรวจสอบและรับรองสิทธิการอยู่อาศัย/ทำกิน ได้แก่ 1) ตรวจพิสูจน์ 2) รังวัด ผังหลักเขตแปลงที่ดินของราษฎร และ 3) ออกหนังสืออนุญาตจัดทำแนวเขตพื้นที่ป่าไม้และเครื่องหมาย แสดงแนวเขตให้ชัดเจน

5. มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบกับมาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ทั้งนี้ มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ได้กำหนดไว้ 2 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ จำแนกพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภท คือ ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี พื้นที่อื่นๆ ที่สงวนหรืออนุรักษ์ไว้

เพื่อกิจการป่าไม้ และ 2) ด้านการป้องกันพื้นที่ป่าและอื่น ๆ มาตรการและแนวทางการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ชั้นที่ 2 และเขตอนุรักษ์ป่าชายเลน) ได้กำหนดให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ที่มีการครอบครองให้ชัดเจน และขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างยั่งยืน และให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2540) ทั้งนี้ แนวทางการดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 มีดังนี้

5.1 ดำเนินการสำรวจ – ตรวจสอบในขอบเขตพื้นที่ป่าเป้าหมาย ดังนี้

5.1.1 สำรวจ – ตรวจสอบสภาพป่าและการใช้ที่ดินป่าไม้ เพื่อให้ได้จำนวนเนื้อที่รวมทั้งหมดของการใช้ที่ดินป่าไม้ และสภาพป่าที่เหลืออยู่

5.1.2 สำรวจการถือครองพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าในจำนวนการใช้ที่ดินป่าไม้ทั้งหมดนั้นใครเป็นผู้ใช้/ครอบครอง ใช้ทำอะไร โดยทำการสำรวจพื้นที่ที่ครอบครองและขึ้นทะเบียนบุคคล ผู้ครอบครอง รวมถึงการสำรวจลักษณะสภาพพื้นที่และชี้ตำแหน่งที่ตั้งด้วย

5.1.3 สำรวจข้อมูล ข้อเท็จจริง สภาพปัญหาต่าง ๆ ที่มีในพื้นที่นั้น

5.2 สรุปผลข้อมูลการสำรวจ ซึ่งเป็นสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นนำมาพิจารณาประเมินเชิงภาพรวม/ชี้ปัญหาและกำหนดสิ่งที่ต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น

5.3 ตรวจสอบสภาพการใช้ที่ดิน โดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศที่ถ่ายภาพบริเวณพื้นที่ป่าเป้าหมายไว้เป็นครั้งแรก (ภายหลังจากประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายครั้งแรก) และถ่ายทอดขอบเขตอ้างอิงลงในพื้นที่ภูมิประเทศจริง

5.4 สำรวจและวางแผน กำหนดความเหมาะสมการใช้พื้นที่ โดยพิจารณาผลการตรวจสอบ ร่องรอยการทำประโยชน์ประกอบพยานหลักฐานอื่นในพื้นที่เป้าหมาย พิจารณาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่นั้น ๆ ว่าล่อแหลม หรือคุกคามต่อระบบนิเวศหรือไม่ ผลการพิจารณาเป็นประการใด จะต้องดำเนินการต่อไป ดังนี้

5.4.1 กรณีเป็นพื้นที่ล่อแหลม คุกคามระบบนิเวศ จะต้องทำการสำรวจหาพื้นที่ที่เหมาะสม เพื่อรองรับการเคลื่อนย้าย

5.4.2 กรณีที่รอการเคลื่อนย้าย จะต้องวางแผนกำหนดการใช้ที่ดินเพื่อลด/ควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติ และหรือสิ่งแวดล้อม

5.4.3 กรณีที่เป็นพื้นที่อยู่ในเกณฑ์อนุญาตให้มีการใช้ที่ดินในบริเวณเดิมได้ จะต้องวางแผนกำหนดมาตรการเช่นเดียวกับข้อ 5.4.2

5.5 ตรวจสอบพิสูจน์และรับรองสิทธิการอยู่อาศัย/ทำกิน

5.5.1 กรณีตรวจสอบพิสูจน์แล้วว่าเป็นพื้นที่ที่อยู่มาก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ และไม่เป็นพื้นที่ล่อแหลม คุกคามต่อระบบนิเวศ จะออกหนังสืออนุญาต สทก. ให้เพื่อการอยู่อาศัยและทำกินต่อไป

5.5.2 กรณีที่อยู่มาก่อนการประกาศเป็นพื้นที่ป่าไม้ แต่เป็นพื้นที่ล่อแหลมคุกคามต่อระบบนิเวศ จะต้องกำหนดแผนความช่วยเหลือ หรือย้ายไปในพื้นที่ที่เหมาะสมซึ่งหากอยู่ในเขตพื้นที่ป่าไม้ ก็จะต้องมีการออกหนังสืออนุญาตรับรองสิทธิ์ให้เช่นเดียวกัน

5.5.3 กรณีตรวจสอบพิสูจน์แล้วปรากฏว่า เป็นการอยู่อาศัยภายหลังการประกาศเป็นพื้นที่ป่า จะต้องพิจารณาดำเนินการจัดทำแผนการเคลื่อนย้ายต่อไป และหากยังไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ทันที จะต้องทำการจัดระเบียบที่อยู่อาศัย/ทำกินให้เพียงพอต่อการดำรงชีพ

5.6 ขอบเขตพื้นที่อนุญาต หรือจัดให้อยู่อาศัย/ทำกิน จะมีการจัดทำขอบเขตให้เป็นที่ทราบอย่างชัดเจนโดยทั่วกัน เพื่อป้องกันการขยายพื้นที่ หรือรุกกล้าเข้าไปในเขตอนุรักษ์

5.7 การใช้ที่ดินในพื้นที่ที่อนุญาตหรือจัดให้ จะกำหนดเงื่อนไขการใช้ที่ดินเพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและ/หรือสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการห้ามขยายพื้นที่รุกกล้าเข้าไปในเขตอนุรักษ์

5.8 พิจารณาจัดทำแผนการปฏิบัติต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนโครงการแล้วแต่กรณี เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิต การส่งเสริมอาชีพทั้งในและนอกภาคเกษตร การสนับสนุนด้านสาธารณสุขูปโภค สำหรับการดำเนินการขั้นตอนตรวจพิสูจน์และรับรองสิทธิ์ จะดำเนินการ 2 ลักษณะ

5.8.1 กรณีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย (อุทยานแห่งชาติ/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า) กำหนดในรูปโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ภายใต้แผนงานเร่งรัดพิสูจน์สิทธิ์

5.8.2 กรณีป่าสงวนแห่งชาติ กำหนดดำเนินการในรูปโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ ตามแผนจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ระดับพื้นที่ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2540 ซึ่งเริ่มดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2543

แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ

กรมป่าไม้ (ออนไลน์, 2566ค) ได้ระบุแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ ไว้พอสังเขป ดังต่อไปนี้

1. นิยามและความหมาย

ที่ดิน (Land) (กรมพัฒนาที่ดิน, 2531 : 47) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อเทียบกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร ที่ดินนอกจากจะเป็นแหล่งที่มาของปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเครื่องค้ำจุนเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมแล้วยังเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองของมนุษยชาติมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน

การใช้ประโยชน์ที่ดิน (กาญจนเขจร ชูชีพ, 2532 : 18) หมายถึง การใช้ที่ดินในปัจจุบันหรืออนาคตเพื่อการเกษตร การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือการเปลี่ยนพื้นที่ป่าบางส่วนไปเป็นแหล่งน้ำ เช่น การสร้างเขื่อน เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ที่ดิน (บุญยเกียรติ แสงวิวัฒน์, 2535 : 25) หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ เช่น ทำการเกษตร แหล่งน้ำ ที่อยู่อาศัย และใช้เป็นพื้นที่ป่า โดยมีขนาดของที่ดินในการใช้ประโยชน์ต่างกันไป

การใช้ที่ดินหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ดรรชนี เอ็มพันธุ์, 2531 : 3) หมายถึง การนำที่ดินมาเพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2. หลักการใช้ที่ดิน

การใช้ที่ดินของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ที่ดินประเภทหนึ่งเป็นอีกประเภทหนึ่ง โดยพื้นที่ป่า พื้นที่เกษตรและที่อยู่อาศัยเปลี่ยนไปเพราะการเพิ่มของประชากร การใช้ที่ดินสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท ดังนี้

2.1 การใช้ที่ดินในชนบท ส่วนใหญ่จะเป็นการใช้ที่ดินเพื่อด้านการเกษตร เช่น ที่นา ที่ปลูกพืชไร่ ที่ปลูกผลไม้และไม้ยืนต้น ที่ป่า เป็นต้น

2.2 การใช้ที่ดินในเมือง เนื่องจากกิจกรรมในเมืองมีอยู่อย่างหลากหลายประเภท ดังนั้น การใช้ที่ดินในเมืองจึงมีมากกว่าการใช้ที่ดินแบบชนบท ในพื้นที่ที่มีขนาดเท่ากันในเขตชนบทอาจใช้ทำการเพาะปลูกเพียงอย่างเดียว แต่การใช้ที่ดินในเขตเมืองอาจจะมีการใช้ที่ดินหลายประเภท

3. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทย

การใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้พื้นที่มาเป็นลำดับ จากพื้นที่ป่าไม้มาเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง และอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม ลักษณะการใช้ที่ดินที่พบเห็นอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยนั้นเกิดจากการที่ราษฎรแต่ละภูมิภาคได้บุกเบิกเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามความต้องการที่มีมาตั้งแต่อดีต ในทางวิชาการจะเรียกการเปลี่ยนการใช้ที่ดินตามกาลเวลานี้ว่า วิวัฒนาการการใช้ที่ดิน ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเพณี วัฒนธรรม และความต้องการของราษฎรในแต่ละภูมิภาค วิวัฒนาการการใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นไปตามอำเภอใจของราษฎรแทบทั้งสิ้น นอกจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งจะมีกฎระเบียบต่าง ๆ ในการใช้ที่ดินบังคับใช้ได้เท่านั้น การใช้ที่ดินจึงมีลักษณะเป็นไปอย่างมีแบบแผน

4. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง กิจกรรมหรือสาเหตุต่าง ๆ ที่มีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไปจากเดิม คือ มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่หรือชนิดพืชที่ปลูก สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ สรุปได้ ดังนี้

4.1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ เช่น การมีเอกสารสิทธิในการถือครองที่ดิน ขนาดการถือครองที่ดิน รายได้ของครัวเรือน เป็นต้น

4.2 ปัจจัยทางด้านสังคม เช่น การเพิ่มของประชากร การอพยพย้ายถิ่นของราษฎร ระดับการศึกษา เป็นต้น

5. ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้และการพัฒนาเศรษฐกิจ

อภิชาติ ภัทรธรรม (2553ก : 7 - 9) ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการสอนวิชาการป่าไม้ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Forestry and Economic Development) ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม่ว่า การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดินที่เหมาะสมเป็นหลักในการเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ของดินไปด้วย พื้นที่หนึ่ง ๆ อาจมีวัตถุประสงค์หลักอย่างหนึ่ง ขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์รอง ระยะเวลาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

และการบำรุงรักษาดินควบคู่ไปด้วย จึงจะก่อให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ คุณสมบัติทางกายภาพ และชีวภาพช่วยในการอธิบายศักยภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่ดินจะทำให้ผลผลิตสูง ในขณะที่ดินเลวให้ผลผลิตต่ำ เช่น ดินของป่าเต็งรังเป็นดินที่มีการระบายน้ำที่ไม่ดี ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ เป็นดินที่มีคุณภาพดีต่อป่าเต็งรัง แต่อาจจะเป็นพื้นที่ดินที่เลวสำหรับป่าประเภทอื่น ๆ หรือพืชผลทางด้านเกษตรกรรม เป็นต้น ดังนั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับสมรรถนะของดิน ความเหมาะสมของเทคโนโลยี และความเป็นไปได้ของการใช้ที่ดินจะเป็นตัวกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม การเพิ่มขึ้นของประชากรเป็นต้นเหตุของปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความอดอยากเป็นแรงบีบคั้นที่ทำให้ประชากรอพยพไปอาศัยในพื้นที่ป่าและตัดไม้ทำลายป่าโดยวิธีการตัดแล้วเผา เพื่อใช้พื้นที่ในการทำเกษตรกรรม และเพื่อให้เข้าใจปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินและขจัดปัญหาให้หมดไป นักวางแผนจะต้องรู้แน่ชัดและเข้าใจปัญหาในแต่ละพื้นที่ จะต้องหลีกเลี่ยงความขัดแย้งซึ่งกันและกันระหว่างนักวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินกับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ และควรพิจารณาทางเลือกในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม ซึ่งการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ มีปัญหาที่สำคัญสรุปได้ ดังนี้

5.1 ต้องเข้าใจหลักการของสมรรถนะของดินและความเหมาะสมของเทคโนโลยี ตลอดจนความเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์พื้นที่ ป่าไม้มีหลายประเภทและเจริญเติบโตในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมต่างกัน เช่น ปัจจัยทางด้านกายภาพและชีวภาพ ได้แก่ ความลาดชัน ทิศด้านลาด ระดับความสูง อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน และปัจจัยอื่น ๆ ทางด้านกายภาพ จะเป็นตัวกำหนดด้านการเจริญเติบโต และการกระจายพันธุ์ของต้นไม้ ตลอดจนศักยภาพในการเจริญเติบโตของไม้ต่างถิ่นกับสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การชลประทาน การปลูกพืชหลายอย่างในพื้นที่เดียวกัน (Multiple cropping) ปลูกพืชหมุนเวียน เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ดินนั้นจะประยุกต์ใช้กับพื้นที่ใดต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ด้วยข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองจะช่วยให้การประเมินผลเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เมื่อเข้าใจปัจจัยหลัก 3 ชั้นจะเป็นประโยชน์ทำให้การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินสามารถแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง หรือลดปัญหาการขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

5.2 รัฐบาลขาดความเข้าใจปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน ขณะเดียวกันก็ได้พยายามแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่ตรงจุดที่ก่อให้เกิดปัญหาที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น การปลูกป่าในพื้นที่บางแห่งซึ่งเดิมเป็นพื้นที่ที่ทำไร่เลื่อนลอย อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจว่าจะต้องปลูกป่าในพื้นที่นี้อาจจะไม่ถูกต้องทีเดียว เช่น ป่าเดิมเป็นป่าเบญจพรรณ การปลูกป่าทดแทนต้องใช้ไม้ที่เหมาะสมกับป่าเบญจพรรณ การใช้ไม้ป่าดิบหรือไม้ป่าเต็งรังปลูกทดแทนอาจทำให้ไม้ที่ปลูกไม่สามารถเจริญเติบโตได้ดีเท่าที่ควร เป็นต้น นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องพิจารณาเหตุผลว่ามีปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนปัจจัยทางการเมืองของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าหรืออยู่ใกล้กับพื้นที่ป่าหรือไม่ อัตราการเพิ่มของประชากรและความต้องการอาหารทำให้เกิดปัญหาในการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัจจุบันข้อมูลและคำแนะนำจากกรมประมงหรืออาจจะช่วยในการตัดสินใจให้กับรัฐบาลได้ ดังนั้น รัฐบาลจะต้องเข้าใจปัญหาพื้นฐาน สาเหตุของปัญหา และประเด็นความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างแท้จริง เพื่อจะได้แก้ไขปัญหานั้นได้ตรงจุดหรือตรงประเด็น และบรรลุผลตรงตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการใช้พื้นที่ดินนั้น ๆ ได้ต่อไป

5.3 แนวโน้มในการละลายปัจจัยสำคัญบางประการเพื่อนำมาพิจารณา ตัวอย่างเช่น ในการจัดพื้นที่นิคมสร้างตนเองบางแห่งมักจะเป็นพื้นที่ป่าเต็งรัง ซึ่งเป็นพื้นที่ดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ เกษตรกรไม่สามารถใช้พื้นที่ได้สะดวก เนื่องจากเป็นดินตื้น และพื้นที่มีหินโผล่เป็นส่วนใหญ่ หรือพื้นที่มีการระบายน้ำที่ไม่ดี ทำให้พืชผลเกษตรให้ผลผลิตต่ำหรือไม่ได้ผลเท่าที่ควรจะเป็น เป็นผลทำให้ประชาชนที่อยู่ในนิคมฯ นั้น ๆ มีพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินให้ผลผลิตการเกษตรเพื่อเป็นอาหารไม่เพียงพอสำหรับครอบครัว ส่งผลทำให้เกิดแรงผลักดันให้ประชาชนบุกรุกถางป่าในพื้นที่แห่งใหม่ โดยถางป่าและตัดไม้ทำลายป่าเพื่อใช้ประโยชน์พื้นที่ทำการผลิตพืชเป็นอาหารหรือปลูกพืชผลด้านเกษตรกรรม เพื่อขายเป็นเงิน ในทำนองเดียวกัน หากพื้นที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากจะทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินมีผลผลิตมากเช่นกัน ผลผลิตส่วนที่มากเกินไปก็นำผลผลิตดังกล่าวไปขายเพื่อเพิ่มพูนรายได้ ตลอดจนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้การพิจารณาปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และปัจจัยทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของพื้นที่นิคมสร้างตนเอง จึงมีผลทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินทางด้านป่าไม้เป็นไปได้ เนื่องจากพื้นที่ ไม่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการปลูกไม้อื่นนอกจากไม้ป่าเต็งรังเท่านั้น ปัจจัยทางด้านสมรรถนะของดินและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมีความสำคัญพอ ๆ กับการเป็นไปได้ในการใช้ประโยชน์พื้นที่ หากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งถูกละทิ้งไป อาจทำให้เกิดปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่นั้น ๆ ได้

แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา (2562 : 63 - 64) ได้ระบุข้อมูลแนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ซึ่งข้อเสนอการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ข้อเสนอด้านนโยบาย ด้านกฎหมาย และด้านการปฏิบัติ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ด้านนโยบาย เสนอให้จัดทำนโยบายป่าไม้แห่งชาติฉบับใหม่ และแผนแม่บทการพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติที่สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาป่าไม้ของประเทศ และเพื่อให้เกิดเอกภาพและดุลยภาพในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม เร่งรัดให้แผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตราส่วน 1 : 4,000 (One Map) มีผลใช้บังคับ กำหนดนโยบายเพื่อเร่งรัดการสำรวจ การจำแนก และพิสูจน์สิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้โดยกระบวนการต่าง ๆ โดยกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน เร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรืองกรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและหากินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) โดยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติและคณะกรรมการ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ ควรมีการดำเนินการร่วมกันอย่างประสานสอดคล้อง จำแนกพื้นที่ (Zoning) ป่าไม้เพื่อการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุน ส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจ เพื่อเพิ่มป่าเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ รวมทั้งกำหนดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบทั้งระบบ

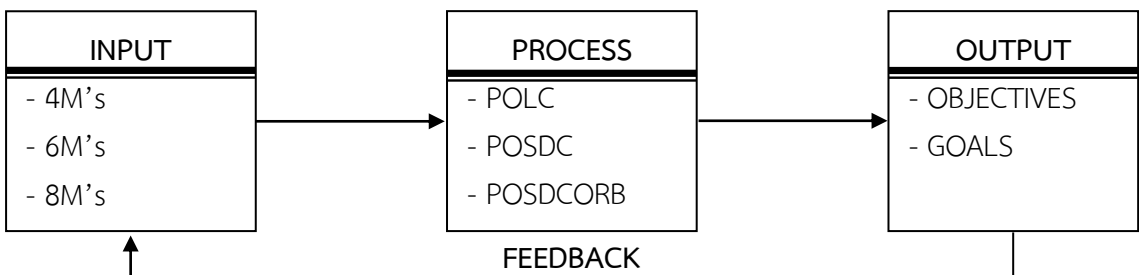
2. ด้านกฎหมาย เร่งรัดการออกอนุบัญญัติภายใต้พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาขึ้นใหม่ให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เตรียมการยกร่างอนุบัญญัติที่จะต้องออกตามร่างกฎหมายซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณา เร่งรัดการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิรูปประเทศ พัฒนาประมวลกฎหมายป่าไม้ให้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน และเร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายอื่น ๆ ที่เป็นการผ่อนปรนการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเร็ว

3. ด้านการปฏิบัติ ถ่ายทอดยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อหยุดยั้งและป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท รวมถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน ปรับปรุงองค์การภาครัฐ และรัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการทั้งป่าเพื่อการอนุรักษ์ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชน สร้างการรับรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่และราษฎรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายและกฎหมาย รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลและโปรแกรมประยุกต์เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบข้อมูล และการรับบริการจากภาครัฐ

แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542 : 47 - 48) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ 9 in 1 รู้เพื่อเรื่อง ศัพท์การบริหารธุรกิจ/การบริหารรัฐกิจ ว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการนำทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร ประกอบด้วย (1) การวางแผน (Planning) (2) การจัดองค์การ (Organizing) (3) การชี้นำ (Leading) (4) การควบคุม (Controlling) ซึ่งความหมายดังกล่าวมีคำสำคัญ 3 คำ คือ กระบวนการ ทรัพยากรการบริหาร และวัตถุประสงค์ ดังปรากฏตามแผนภาพที่ 2-1

แผนภาพที่ 2-1 แสดงกระบวนการการบริหารจัดการ

ที่มา : ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2542)

INPUT คือ ทรัพยากรการบริหาร (Management resources) ได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุดิบ (Material) และวิธีการ/การจัดการ (Method/Management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อประมวลผลหรือแปรรูป ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจของสังคมโลกพัฒนาและก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการที่เติบโตและพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ทรัพยากรเพียง 4 ประการเริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ขององค์การ จึงได้เพิ่มอีก 2M's เป็น 6M's ได้แก่ เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) ขณะเดียวกันการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าของจิตใจของผู้ปฏิบัติงานมีมากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของคนงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญและกำลังใจ (Morale) เข้าไปเป็น 7M's เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการสื่อสารไร้พรมแดนที่ติดต่อกันเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลก ทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว ใครไม่รู้หรือไม่มีข้อมูลย่อมเสียเปรียบในเชิงธุรกิจ จึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสาร (Message) เข้าไปในทรัพยากรที่จะนำเข้าไปผ่านกระบวนการผลิต รวมเป็น 8M's ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ ไม่สิ้นสุด ตราบเท่าที่ระบบอุตสาหกรรมการผลิต การจัดจำหน่าย และการบริการยังคงพัฒนาและก้าวไปไม่หยุดยั้ง

PROCESS คือ หน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารต้องกระทำ ปัจจุบันยึดถือหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ POLC การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีการพัฒนาแนวคิดมาตั้งแต่สมัยของอังรี ฟาโย ปี 1916 ที่เห็นว่าหน้าที่การจัดการ ประกอบด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) การควบคุม (Controlling) ต่อมาปี 1937 กูลิคและเออร์วิค เห็นว่ากระบวนการจัดการ ควรประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงานผล (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) เรียกว่า POSDC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งแนวความคิดของเขาเปลี่ยนไปอย่างชัดเจน โดยในปี 1988 คูเนตซ์ และเวียห์ริช เขียนตำราใช้ชื่อว่า Management ร่วมกันและได้เปลี่ยนหน้าที่ทางการจัดการจากตัว D (Directing) เป็น L (Leading) พัฒนาการด้านแนวคิดดังกล่าวยังคงก้าวต่อไปไม่หยุดยั้ง ดังนั้น อาจสรุปหน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานทางการจัดการได้ว่า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการ (Process) แปรรูปทรัพยากรที่นำเข้าไปให้เป็นผลผลิตตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายขององค์การต่อไป

OUTPUT คือ เป้าหมาย (Goals) หรือวัตถุประสงค์ (Objectives) ขององค์การที่นำออกมาจากกระบวนการแปรรูปในขั้นตอนที่ 2 เป้าหมายขององค์การสามารถแบ่งอย่างหยาบได้เป็น 2 ประเภท คือ องค์การที่มีเป้าหมายที่มุ่งแสวงหากำไร (Profit) และองค์การที่มีเป้าหมายไม่มุ่งแสวงหากำไร (Non-profit) หรืออาจแบ่งเป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตสินค้า (Products) กับองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการ (Services) ก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2559 : 54) ระบุไว้ว่า การบริหาร และการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีเพื่อการบริหารงาน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. คำจำกัดความของการบริหาร สรุปได้พอสังเขป ดังนี้

1.1 การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติทำงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

1.2 การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วมปฏิบัติการให้บรรลุ เป้าหมายร่วมกัน

2. การบริหารเป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถมองเห็นได้ 3 ทาง ดังนี้

2.1 ทางโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตามลำดับชั้นตอนของสายการบังคับบัญชา

2.2 ทางหน้าที่ เป็นขั้นตอนของหน่วยงานที่ระบุหน้าที่ บทบาท ความรับผิดชอบ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้สำเร็จเป้าหมาย

2.3 ทางปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่บุคคลและบุคคลต้องการร่วมทำปฏิกริยาซึ่งกันและกัน

3. ลักษณะเด่นที่เป็นสากลของการบริหาร มีดังนี้

3.1 การบริหารต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย

3.2 ต้องอาศัยปัจจัยบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญ

3.3 ต้องใช้ทรัพยากรบริหารเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน

3.4 ต้องมีลักษณะการดำเนินการเป็นกระบวนการทางสังคม

3.5 ต้องเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างกลุ่มบุคคล 2 คนขึ้นไป

3.6 ต้องอาศัยร่วมมือร่วมใจเพื่อให้ภารกิจบรรลุวัตถุประสงค์

3.7 เป็นการร่วมมือดำเนินการอย่างมีเหตุผล

3.8 มีลักษณะเป็นการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.9 การบริหารไม่มีตัวตน แต่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์

4. ปัจจัยการบริหาร ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหารมีอยู่ 4 อย่างที่เรียกว่า 4M's ได้แก่

คน (Man) เงิน (Money) วัสดุสิ่งของ (Materials) และการจัดการ (Management)

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย

อภิชาติ ภัทรธรรม (2553ข : 76 - 79) ได้กล่าวในเอกสารประกอบการสอนวิชานโยบาย ทรัพยากรป่าไม้ (Forest Resource Policy) หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้ (Forest Management) ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไว้ว่า ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ผูกพันกับการดำรงชีวิตประจำวันของมวลมนุษยมาโดยตลอด

ทั้งนี้ ป่าไม้เป็นทรัพยากรที่สนองความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น แหล่งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญ และยังเป็นแหล่งรายได้เพื่อพยุงหรือเสริมฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวอีกด้วย ความเสื่อมโทรมและการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ นับเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติของแทบทุกประเทศในภูมิภาคเขตร้อน ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยก็ได้ลดลงอย่างรวดเร็วในอัตราที่น่าวิตก และมีแนวโน้มว่าจะยังคงลดลงต่อไปเรื่อย ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะได้พยายามดำเนินนโยบายทรัพยากรป่าไม้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาตลอดก็ตาม แต่ก็ดูเหมือนว่านโยบายต่าง ๆ ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อ การลดลงของทรัพยากรป่าไม้อยู่หลายประการ ซึ่งสามารถสรุปประเด็นหลักที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านนโยบาย ได้แก่ นโยบายการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ของรัฐบาลล้นส่งผลกระทบต่ออย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้จำนวนมหาศาล อาทิเช่น

1.1 นโยบายการก่อสร้างสาธารณูปโภคในพื้นที่ป่าไม้ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างถนนผ่านป่าเขา การสร้างเขื่อน และอ่างเก็บน้ำเพื่อการพัฒนาความเจริญไปสู่ท้องถิ่น ส่วนใหญ่แล้วจะต้องผ่านพื้นที่ป่าไม้ ก่อให้เกิดปัญหาการอพยพของประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ก่อสร้างนั้น และเป็นต้นเหตุสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าของเกษตรกรมากขึ้น

1.2 นโยบายการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง เป็นต้น

1.3 นโยบายการปฏิรูปที่ดินของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2536 เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นนโยบายที่กระตุ้นให้ราษฎรเข้าไปบุกรุกทำลายป่าเพื่อครอบครองที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น โดยหวังที่จะได้สิทธิในที่ดินดังกล่าว

2. ปัญหาด้านระเบียบ กฎหมาย ได้แก่

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 ซึ่งต่อมาได้ออกพระราชกฤษฎีกา และกฎกระทรวงที่ขัดแย้งกับพระราชบัญญัติ ฯ ฉบับดังกล่าว มีการแบ่งกรมป่าไม้เดิมออกเป็น 3 กรม ได้แก่ (1) กรมป่าไม้ (2) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และ (3) กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง แต่การแบ่งอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ และการบังคับใช้กฎหมายมีข้อขัดแย้งกันอย่างมาก จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เกิดปัญหาในเรื่องของอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่เดิมตามกฎหมาย ส่งผลทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานทุกด้านลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับปัจจุบันการปรับปรุงโครงสร้าง และการแบ่งส่วนราชการ ยังไม่ได้ข้อยุติ ปัญหาเดิมที่เกิดขึ้นยังไม่ได้รับการแก้ไข จึงก่อให้เกิดปัญหาการบริหารงานและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติในระดับล่างมาจนถึงปัจจุบัน

2.2 ปัญหาเรื่องกฎหมาย กฎกระทรวง และระเบียบ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติได้รวมถึงที่ดิน น้ำ ป่าไม้ สัตว์ป่า และแร่ธาตุต่าง ๆ ทั้งนี้ การจัดการทรัพยากรเหล่านี้ปัจจุบันมีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบที่มีหน่วยงานรับผิดชอบแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ดังนั้น การที่จะรักษาพื้นที่ป่าไว้ให้ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัติกระทำได้ยาก เนื่องจากการอนุรักษ์หรือการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติชนิดหนึ่ง จะส่งผลให้มีการขัดแย้งกับทรัพยากรธรรมชาติชนิดอื่นอยู่ตลอดเวลา เช่น การพัฒนาแหล่งน้ำและเหมืองแร่ ย่อมจะมีผลที่ทำให้พื้นที่

ป่าไม้บริเวณนั้นเสื่อมโทรมลง แต่ในทางตรงกันข้าม หากจะอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ไว้มิให้มีการใช้ประโยชน์ ก็จะมีผลกระทบต่อการจัดการทรัพยากรชนิดอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกัน

2.3 ปัญหาเรื่องการยอมรับสถานภาพของราษฎรที่เข้าไปบุกรุกทำลายป่า ในกรณีที่มิใช่ราษฎรเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ แล้วนำเงินไปชำระภาษีบำรุงท้องที่ (ภ.บ.ท.5) หรือที่เรียกว่า “ภาษีดอกหญ้า” ซึ่งทางอำเภอออกใบเสร็จรับเงินให้ ราษฎรก็คิดว่ามีกรรมสิทธิ์ ในที่ดินนั้น ต่อมาถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้จับกุมก็ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กับราษฎรอยู่เสมอ

2.4 ปัญหาเรื่องการหลีกเลี่ยงกฎหมายของผู้กระทำผิด ซึ่งผู้กระทำผิดมักที่จะหาทางหลีกเลี่ยงกฎหมายอยู่เสมอ หรือแม้ว่าจะถูกลงโทษตามกฎหมายแต่ก็ได้รับโทษสถานเบา อีกทั้งยังไม่สามารถลงโทษนายทุนตัวการที่แท้จริงได้ จึงทำให้ผู้กระทำผิดไม่เข็ดหลาบ และกล้าที่จะกระทำผิดอีก

2.5 ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ระหว่างรัฐกับชุมชน ในอดีต ราษฎรมักให้ความเคารพกฎหมายของรัฐ ดังนั้น การแสวงหาผลประโยชน์จากป่าหรือการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ของชาวบ้านหรือผู้มีอิทธิพลจึงกระทำโดยการลักลอบ ไม่เปิดเผย เมื่อถูกจับกุมดำเนินคดีตามกฎหมายก็จะยอมรับหรือต่อสู้เพื่อแก้ข้อกล่าวหาไปตามวิถีทาง ของกฎหมาย ไม่เผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ป่าไม้หรือภาครัฐโดยตรง ดังนั้น การใช้กำลังเจ้าหน้าที่และอำนาจ กฎหมายป้องกันการกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ จึงยังเป็นเครื่องมือหลักของรัฐบาลในการ ค้ำครองรักษาป่าไม้ อุปสรรคสำคัญที่เป็นจุดเสี่ยงต่อความล้มเหลวในการรักษาป่าในอดีต จึงเป็นเรื่อง ของระบบการบริหารจัดการ การควบคุมให้มีการปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมาย นโยบาย และมาตรการ การสนับสนุนด้านอัตราค่าจ้าง งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ยิ่งในสถานการณ์ของการปฏิรูประบบราชการ ส่งผลทำให้เกิดช่องว่างจนผู้กระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เนื่องจากอำนาจของ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอยู่เดิมมีขอบเขตอำนาจที่จำกัดลงกว่าเดิม

3. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่

3.1 การเพิ่มจำนวนประชากร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่า จากการที่ จำนวนประชากรในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 2 – 3 ศตวรรษที่ผ่านมาถึงร้อยละ 3 เป็นผลทำให้ พื้นที่ราบถูกยึดถือครอบครอง และไม่เพียงพอสำหรับการทำการเกษตร จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่พื้นที่ป่า ธรรมชาติ ทั้งที่ราบและบนเขาสูงชันได้ถูกบุกรุกอย่างหนัก และมีการเข้ายึดถือครอบครองโดยประชาชน ทั่วไป เพื่อต้องการนำพื้นที่ไปเพาะปลูกให้เพียงพอแก่การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

3.2 การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของราษฎรทำให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เนื่องจากต้องมีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและบุกเบิกที่ทำกินใหม่

3.3 การใช้เทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปัจจุบันมีการนำ เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรน้อย เกษตรกรจึงเพิ่มผลผลิตโดยวิธีการ ขยายพื้นที่เพาะปลูกให้มากขึ้น และส่วนใหญ่ใช้การขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในพื้นที่ป่าธรรมชาติ

3.4 การพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ซึ่งต้องใช้ไม้ เป็นวัตถุดิบอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ปรากฏว่ามีไม้จำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ เมื่อมีการระงับ การให้สัมปทานทำไม้ ก็ส่งผลทำให้เกิดการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพิ่มมากขึ้น

3.5 ปัญหาเรื่องนายทุน เป็นสาเหตุประการหนึ่งของการบุกรุกทำลายป่า ส่วนใหญ่เกิดจากการที่ราษฎรซึ่งได้ยึดถือครอบครองพื้นที่เพื่อทำการเกษตรนำที่ดินผืนนั้นไปเป็นหลักฐานค้าประกัน การกู้ยืมเพื่อนำเงินมาลงทุนในการเพาะปลูก เมื่อไม่สามารถหาเงินไปใช้หนี้ได้ ในที่สุดที่ดินนั้นก็จะถูกยึดไปเป็นของนายทุน ราษฎรเหล่านั้นก็จะพากันไปบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าใหม่ต่อไป ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

3.6 ปัญหาการทำลายป่าโดยการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา จำนวนประชากรของชาวเขานอกจากที่มีอยู่ในประเทศแล้ว ยังมีการอพยพเคลื่อนย้ายมาจากต่างประเทศอยู่ตลอดเวลา ยิ่งจำนวนชาวเขาเพิ่มมากขึ้น ก็ยิ่งมีผลทำให้พื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลายมากและเร็วขึ้นด้วย

3.7 ปัญหาไฟป่า โรคและแมลง ในฤดูแล้งมักมีไฟป่าเผาทำลายบริเวณพื้นที่ป่าที่เป็นป่าผลัดใบส่วนใหญ่เกิดจากการที่คนจุดขึ้น ทำความเสียหายแก่เมล็ด ลูกไม้ และต้นไม้ที่ไม่สามารถทนไฟได้ นอกจากนี้ยังปรากฏว่า ในบางท้องที่ยังมีปัญหาจากโรคและแมลงมาทำลายต้นไม้อีกด้วย

4. ปัญหาด้านองค์กร เนื่องจากป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมบัติของคนทั้งชาติ มิใช่เป็นของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังนั้น ภาระในการแก้ไขปัญหาจึงมิใช่หน้าที่ขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ในปัจจุบันหน่วยงานต่าง ๆ มิได้มีการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรป่าไม้กันอย่างจริงจัง ประกอบกับแต่ละองค์กรมีนโยบายที่ขัดแย้งกัน ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงเป็นสาเหตุให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้า ขาดประสิทธิภาพและไม่เป็นรูปธรรม

5. ปัญหาด้านทรัพยากรบุคคล ปัจจุบันข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ อันเป็นกลไกของรัฐในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญส่วนใหญ่อยู่ว่าคุณภาพ การปฏิบัติงานในหน้าที่ยังขาดจิตสำนึกที่จะมุ่งมั่นให้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของทางราชการที่ได้กำหนดไว้ ระบบการเมืองและระบบราชการยังร่วมมือกันประสานประโยชน์ส่วนตนมากกว่าที่จะประสานประโยชน์ส่วนรวมของชาติ หากไม่สามารถกำจัดระบบนี้ให้หมดสิ้นไป ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงยังคงอยู่ แม้ว่าจะใช้งบประมาณแผ่นดินในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มากสักเพียงใด ก็ไม่อาจที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หรือแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าลงได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไพโรจน์ โลกนิยม และคณะ (2551 : 75 - 90) ได้ศึกษามาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เสนอมาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้ ระเบียบหลักเกณฑ์การอนุญาตให้ใช้พื้นที่ป่าของกรมป่าไม้ และวิเคราะห์เหตุผลที่การแก้ไขปัญหายังไม่ประสบผลสำเร็จ (2) ศึกษาผลกระทบของนโยบายรัฐบาลผ่านมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อวิเคราะห์แนวทางที่ควรกำหนดเป็นนโยบายถาวร (3) ศึกษาวัตถุประสงค์ของหน่วยงานเจ้าของนโยบายและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในการใช้พื้นที่ป่าไม้ ประกอบกับความเห็นของหน่วยงานฝ่ายปกครองและองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่บางส่วน เพื่อให้สามารถนำเสนอแนวทางหรือข้อเสนอที่สมบูรณ์กว่าเดิม และ (4) จัดทำข้อเสนอมาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และเขตพื้นที่ป่าไม้ให้เป็น

ที่ยอมรับมากที่สุดของหน่วยงานรัฐและประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ โดยยึดแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการทำประโยชน์ของผู้ครอบครองพื้นที่ป่าไม้ไว้ด้วยกัน ทั้งนี้รวมถึงประเด็นที่ควรมีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วย

ผลการศึกษาศึกษาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. สถานการณ์ใช้ประโยชน์และการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้

1.1 สถานการณ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้ พบว่า ปัจจุบันป่าไม้ยังมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบป่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ระบุว่า ที่ตั้งชุมชนและที่ดินทำกินอยู่ห่างจากป่าประมาณ 5 กิโลเมตร รองลงมา คือ กลุ่มที่อยู่ติดกับป่า (พื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าไม้) มีส่วนน้อยที่อยู่ห่างออกไปมากกว่า 5 กิโลเมตร และมีการใช้ประโยชน์จากป่าร้อยละ 73.8 อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบแบบสอบถามเพียงร้อยละ 30 ยอมรับว่าที่ตั้งชุมชนและที่ดินทำกินของตนอยู่ในเขตป่าตามกฎหมาย ในขณะที่อีกกว่าร้อยละ 60 มองว่าไม่ใช่เขตป่า แต่ความเป็นจริงพื้นที่ส่วนใหญ่ดังกล่าวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ และป่าสงวนเสื่อมโทรมที่มอบให้ ส.ป.ก. ดำเนินการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ปัจจุบันไม่มีสภาพเป็นป่าไม้แล้ว ข้อมูลดังกล่าวบ่งชี้ให้เห็นได้ว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการรับทราบเกี่ยวกับแนวเขตป่าไม้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในชุมชนไม่ตรงกัน

1.2 ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า จากการศึกษาสามารถสรุปปัญหาที่พบในปัจจุบันเป็น 2 ลักษณะ คือ การลักลอบตัดไม้ และการบุกรุกเพื่อครอบครองพื้นที่ ปัญหาการลักลอบตัดไม้ยังปรากฏอยู่บ้าง คือ การตัดไม้เพื่อใช้สอยในชุมชนโดยคนในชุมชน แต่ที่เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การลักลอบตัดไม้โดยคนนอกชุมชน มีกลุ่มนายทุนอยู่เบื้องหลัง ส่วนการบุกรุกพื้นที่ใหม่เพื่อครอบครองที่ดินไม่รุนแรงมากเมื่อเทียบกับในอดีต ปัจจุบันการบุกรุกพื้นที่ป่าจากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญที่พบอยู่กลับไม่ใช่การบุกรุกพื้นที่ป่าซึ่งเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในอดีต (ในพื้นที่ที่มีสภาพป่า) แต่กลายเป็นปัญหาเรื่อง “การทับซ้อนของที่ดินป่าไม้และที่ดินทำกิน” อันเป็นผลจากการบุกรุกในอดีตและการดำเนินงานของรัฐหลายประการที่พยายามจะรักษาพื้นที่ป่าไม้ให้อยู่ในระดับที่เชื่อมั่นว่าจะสร้างความมั่นคงให้กับประเทศได้ ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ อีกหลายประการ อาทิเช่น ความขัดแย้งระหว่างราษฎรกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ราษฎรขาดความมั่นคงในเรื่องสิทธิการถือครองที่ดิน อันเป็นทรัพยากรสำคัญในการผลิต ขาดการพัฒนาและปรับปรุงสภาพพื้นที่ทำกิน หรือแม้แต่การเร่งรัดให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ สามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยหลัก ๆ คือ

2.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม

2.1.1 ความยากจนและขาดแคลนที่ดินทำกิน ปัจจุบันพบว่ามากกว่าร้อยละ 86 ประชาชนมีที่ดินเป็นของตนเอง แม้ว่าส่วนใหญ่จะไม่ได้รับเอกสารสิทธิ แต่สิ่งที่น่าสนใจเป็นห่วง คือ ประชาชนอีกร้อยละ 14 ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง ซึ่งส่วนหนึ่งระบุว่าทำกินในที่ดินของพ่อแม่ เขาที่ดินผู้อื่น และที่ดินญาติพี่น้อง ซึ่งกลุ่มหลังนี้อาจเป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อการบุกเบิกพื้นที่ใหม่ หากยังไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอ ที่จะซื้อที่ดินเป็นของตนเอง

2.1.2 ขาดเอกสารสิทธิในที่ดิน ซึ่งเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากชาวบ้านมีความไม่มั่นคงในเรื่องการครอบครองที่ดิน จึงขาดการเอาใจใส่พัฒนาที่ดิน และ

อาจนำไปสู่การเสื่อมโทรมของดินและผลผลิตต่ำลง จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพิ่มขึ้น แล้วบุกเบิกพื้นที่ใหม่

2.1.3 ขาดการพัฒนาอาชีพที่มั่นคง เนื่องจากที่ดินส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ทางราชการไม่สามารถออกเอกสารใด ๆ ได้ ทำให้ราษฎรขาดโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งทุน ตลอดจนการได้รับการพัฒนาบางอย่างจากทางราชการ

2.1.4 การแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มนายทุน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นปัจจัยที่ควบคุม ได้ยาก เนื่องจากมีข้าราชการบางกลุ่มคอยให้การสนับสนุนและร่วมรับผลประโยชน์ การบังคับใช้กฎหมายจึงกระทำได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

2.1.5 ประชากรเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในภาคการเกษตรผนวกกับความยากจน จึงเป็นปัจจัยเอื้อที่ทำให้ประชาชนต้องแสวงหาที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น

2.1.6 การขาดจิตสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์ ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาประชาชนไทยมีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ร่วมกัน ทำให้ความรู้สึกรักหวงแหนหรือจิตสำนึกของประชาชนมักมองว่ามีสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้น หากไม่มีผู้แสดงความเป็นเจ้าของ ทำให้ในเวลาต่อมารัฐได้เข้าไปจัดการและแสดงออกอย่างชัดเจนว่าเป็นเจ้าของป่าและที่ดินป่าไม้ ด้วยการออกกฎหมายควบคุมการใช้ประโยชน์และการจัดการป่าหลายฉบับ ความกดดันของภาครัฐต่อชุมชนซึ่งเคยใช้ประโยชน์จากป่าตั้งแต่ในอดีตจึงนำไปสู่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดความไม่เท่าเทียมในการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้มีอิทธิพลหรือกลุ่มนายทุนที่ยังขาดจิตสำนึกสาธารณะ และมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ

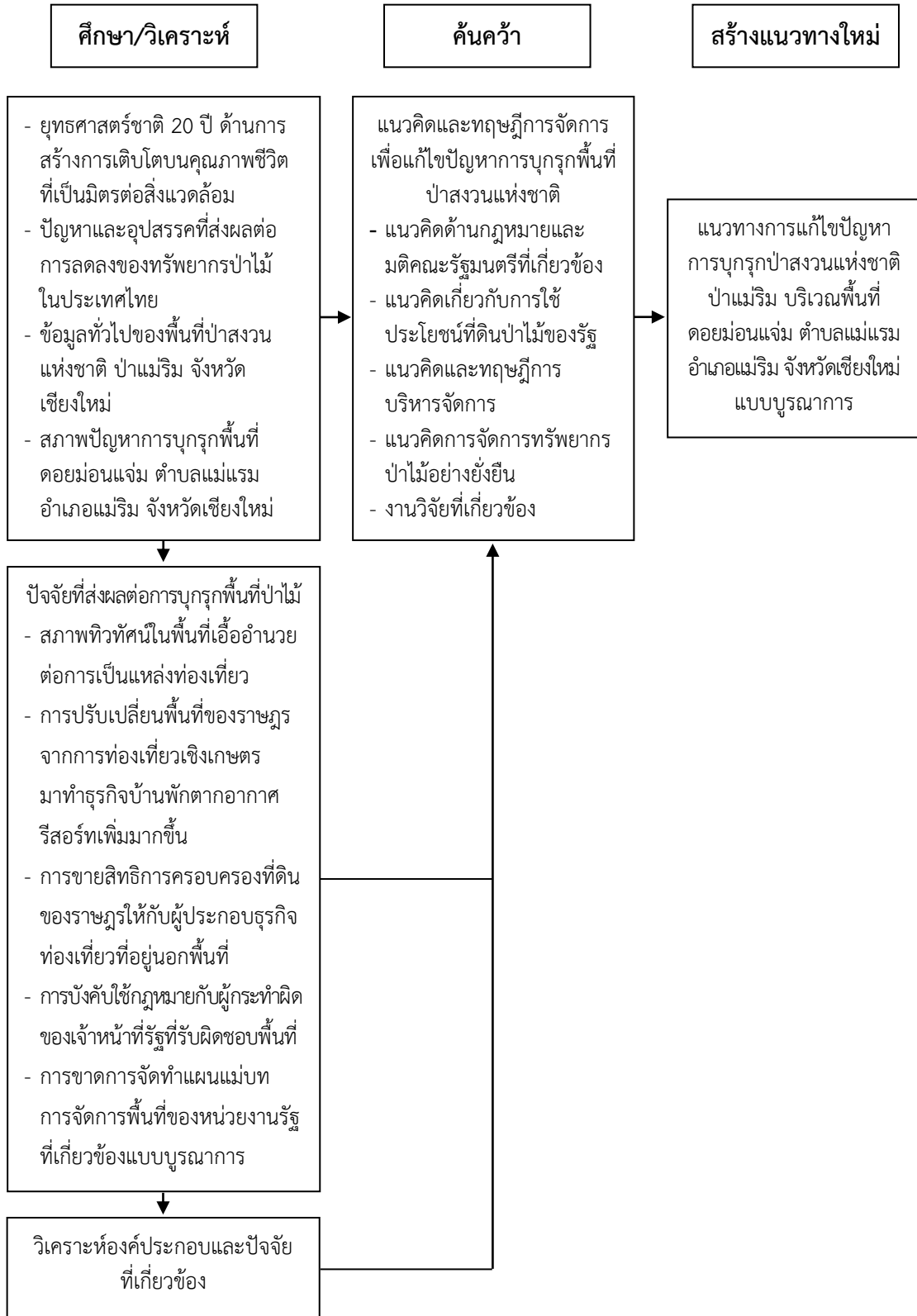
2.2 ปัจจัยเชิงสถาบัน

2.2.1 นโยบายและแผน ผลการศึกษายืนยันได้ว่านโยบายของรัฐในการส่งเสริมการปลูกพืชพาณิชย์หรือพืชเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ตลอดมา ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 - 2 รัฐบาลในยุคนั้นได้กำหนดพื้นที่ป่าไม้ไว้ร้อยละ 50 ของพื้นที่ป่าทั่วประเทศ แต่ด้วยนโยบายที่ส่งเสริมการปลูกพืชเพื่อส่งออก เช่น ข้าว ข้าวโพด พืชน้ำมัน มะพร้าว ฝ้าย ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย กาแฟ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการบุกรุกที่ป่ามากขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่ทำการเกษตร

2.2.2 การบริหารจัดการ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ คือ แนวเขตป่าไม่ชัดเจน แผนที่แสดงแนวเขตของแต่ละหน่วยงานที่ไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนในเรื่องแนวเขต ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบหลักในการแก้ไขปัญหาถึงร้อยละ 80 โดยการมีส่วนร่วมสนับสนุนของภาครัฐ รวมทั้งหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน แต่ที่ผ่านมากลับพบว่ากลไกที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงยังไม่ชัดเจนและไม่ยั่งยืน ทำให้ยากต่อการบริหารจัดการ

2.2.3 ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ จากการศึกษา พบว่า ไฟป่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าลดลง และหลังจากเกิดไฟป่าจะง่ายต่อการเข้ายึดครองพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์อื่น ๆ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

จากสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ให้ได้ข้อยุติแบบเบ็ดเสร็จในปัจจุบัน เนื่องจากราษฎรบางส่วนในพื้นที่ม่อนแจ่มได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ที่ตนเองครอบครองจากการใช้ประโยชน์ด้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร หันมาดำเนินธุรกิจในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟขนาดใหญ่มากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารทั้งลักษณะถาวรและกึ่งถาวรจำนวนมาก การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือครอบครองที่ดินทำกินจากราษฎรรายเดิมไปสู่นายทุน เพื่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท สถานบริการนักท่องเที่ยว การก่อสร้างอาคารที่พักที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ถูกต้องตามหลักวิศวกรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรและนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการบริหารจัดการขยะ ปัญหาภัยพิบัติ (การพังทลายของหน้าดิน น้ำป่าไหลหลาก) เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อราษฎรที่อาศัยในพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าดอยม่อนแจ่ม ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาบริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม และการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มในครั้งนี้ จะสามารถนำผลการศึกษามากำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่สามารถนำไปปฏิบัติและเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหน่วยงานภาครัฐในอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

บทที่ 3

การแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

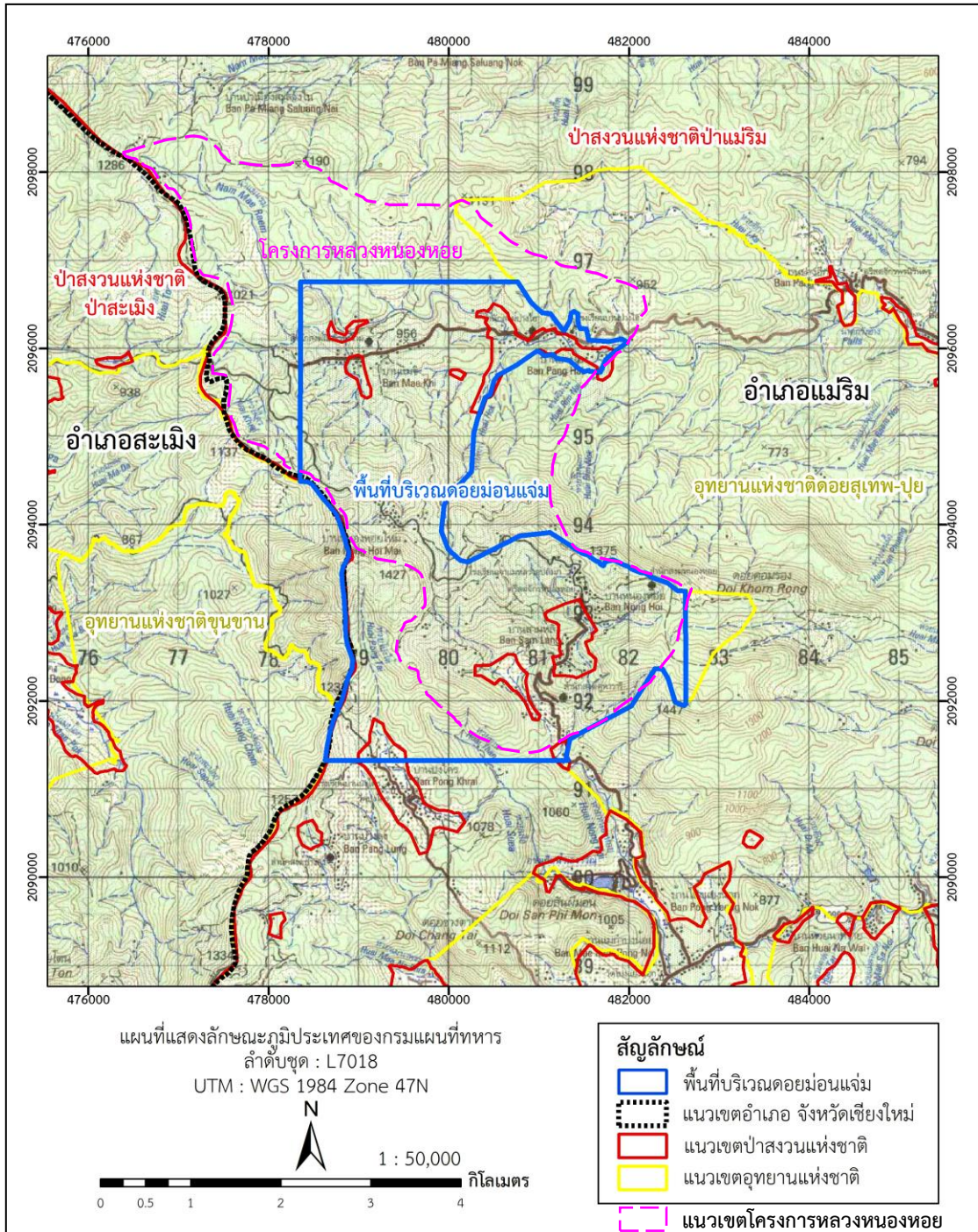
การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม และศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาคาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ศึกษาแบบบูรณาการ ซึ่งรายละเอียดปรากฏตามลำดับ ดังต่อไปนี้

ประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษา

1. ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษา

กรมป่าไม้ (2564 : 1) ระบุข้อมูลประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษาไว้ว่า ดอยม่อนแจ่ม เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณต้นน้ำแม่แรมและแม่สา โดยศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม เป็นเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร มีพื้นที่ 13,231 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 6 หมู่บ้าน (แผนภาพที่ 3-1) ราษฎรในพื้นที่ประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าม้ง เผ่าลีซอ จีนฮ่อ และคนพื้นเมืองที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 จากสภาพปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าของชาวเขาเพื่อเปิดที่ทำกินใหม่ ปลูกฝิ่น ทำไร่เลื่อนลอย ภาครัฐจึงจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้น เพื่อส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกร โดยแนะนำพืชเศรษฐกิจใหม่ซึ่งเป็นที่สนใจของผู้บริโภค เช่น การปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวที่สร้างรายได้ อย่างมั่นคง เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย ยกกระดับความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ควบคู่กับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภายในโครงการมีทัศนียภาพที่สวยงามและน่าสนใจ ได้แก่ แปลงผักแบบขั้นบันได แปลงสาธิตไม้ผล แปลงสตอเบอร์รี่พันธุ์พระราชทานและสวนองุ่นไร้เมล็ด อีกทั้งบริเวณพื้นที่โครงการฯ มีอากาศและอุณหภูมิที่เย็นสบายตลอดทั้งปี จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ภายใต้ชื่อ “ม่อนแจ่ม” เป็นจุดชมวิวยอดนิยม สูงจากน้ำทะเลปานกลาง 850 - 1,460 เมตร สามารถชมวิวยุทธชาติขั้นและตกได้ 360 องศา ท่ามกลางทะเลหมอกในช่วงฤดูหนาว มีผลิตภัณฑ์แปรรูปตามฤดูกาล งานหัตถกรรมชาวเขา และมีรถล้อเลื่อนไม้ (พอมูล่าม้ง) ให้นักท่องเที่ยวได้ทดลองขับอีกด้วย

แผนภาพที่ 3-1 แผนที่แสดงพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย แนวเขตป่าสงวนแห่งชาติ แนวเขตอำเภอ และบริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : กรมป่าไม้ (2564)

กรมป่าไม้ (2564 : 9) ระบุไว้ว่า วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย คือ เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวทดแทนฝิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวเขาและคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ดำเนินงานพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีวิชาการต่าง ๆ ให้แก่เกษตรกร จัดทำแปลงทดสอบสาธิตการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ และส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวแก่เกษตรกรชาวเขาในพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองหอยเก่า บ้านหนองหอยใหม่ บ้านแม่ขี้ - ปางไฮ บ้านสามหลัง และบ้านห้วยห้วย ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ประกอบด้วย ระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) และระบบเกษตรอินทรีย์ สามารถสร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีแก่เกษตรกร สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งส่งเสริมการปลูกป่าตามแนวพระราชดำริ ปลูกป่า 3 อย่าง ได้ประโยชน์ 4 อย่าง การอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยการปลูกหญ้าแฝก อนุรักษ์ลดการใช้สารเคมี และเฝ้าระวังการปนเปื้อนมลพิษในสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป นอกจากนี้ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ยังเป็นแหล่งปลูกผักที่สำคัญของมูลนิธิโครงการหลวง ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ ลูกผักชಾಯืด ยอดชಾಯืด แรดิชิโอ คอสสลัด ผักกาดขาว กะหล่ำปลี กระบี่ฮ่องกง ไ้คลีฟเขียว ไ้คลีฟแดง บัตเตอร์เฮด ฟักจานบิน เรดโครอล แครอท สตรอเบอร์รี่ องุ่น พลับ พลัม และสาลี่

สำหรับการจัดระเบียบพื้นที่ม่อนแจ่มและบริเวณพื้นที่ใกล้เคียง (กรมป่าไม้, 2564 : 15) ความเป็นมา ดังต่อไปนี้

1. โครงการหลวงหนองหอย ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2512 ส่งเสริมให้ราษฎรปลูกผัก 36 ชนิด ทดแทนการปลูกฝิ่น นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาราษฎรจึงหยุดปลูกฝิ่น หันมาปลูกผักเมืองหนาวแทน
2. ปี พ.ศ. 2545 ภายในบริเวณโครงการหลวงหนองหอย ราษฎรในพื้นที่ได้เริ่มประกอบกิจการที่ฟัก นักท่องเที่ยว โดยสร้างบ้านพักนักท่องเที่ยว ก่อสร้างถนนสำหรับเดินเที่ยว และได้มีการตั้งคณะกรรมการท่องเที่ยว 3 หมู่บ้าน โดยมี นายสรพงษ์ เมธาอนันต์กุล เป็นประธานการท่องเที่ยว
3. ปี พ.ศ. 2552 โครงการหลวงได้ก่อตั้งม่อนแจ่ม เป็นแหล่งท่องเที่ยวของโครงการหลวงหนองหอย ประกอบกับส่งเสริมให้ชาวบ้านทำท่องเที่ยวเชิงเกษตร นับแต่นั้นมาจึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น ชาวบ้านจึงเริ่มทำโฮมสเตย์เพื่อบริการนักท่องเที่ยว
4. ปี พ.ศ. 2557 โครงการหลวงได้สนับสนุนให้ก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรม่อนแจ่ม โดยมีนายเอกรินทร์ นทีไพรวัลย์ เป็นประธานคนแรก หลังจากนั้นจึงมีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษา

กรมป่าไม้ (2564 : 16 - 22) ระบุไว้ว่า จากการที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกร โดยแนะนำพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ เช่น การปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวที่สร้างรายได้มั่นคงเป็นกอบเป็นกำ ทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย ยกระดับความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้น ควบคู่กับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลทำให้ภายในโครงการมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและน่าสนใจอยู่หลายแห่ง ต่อมาได้กลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง

ที่น่าสนใจภายใต้ชื่อ “ม่อนแจ่ม” ซึ่งในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ม่อนแจ่มเติบโตรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างรวดเร็ว แต่ในปัจจุบัน พบว่า ชาวบ้านบางส่วนในพื้นที่ม่อนแจ่มได้ปรับเปลี่ยนจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และหันมาดำเนินธุรกิจในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟขนาดใหญ่มากขึ้น (แผนภาพที่ 3-2) มีการก่อสร้างอาคาร ทั้งลักษณะถาวรและกึ่งถาวรจำนวนมาก การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวของม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียงได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือครอบครองที่ดินจากรายเดิมไปสู่นายทุนเพื่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท สถานบริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น การก่อสร้างอาคารที่พักที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่ถูกต้องตามหลักวิศวกรรม ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการบริหารจัดการขยะ ปัญหาภัยพิบัติ (การพังทลายของหน้าดิน น้ำป่าไหลหลาก) เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทางตรงหรือทางอ้อมต่อราษฎรที่อาศัยในพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ ดังนั้น “ม่อนแจ่ม” จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระเบียบพื้นที่โดยหน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเร่งด่วน

แผนภาพที่ 3-2 สภาพการดำเนินธุรกิจบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท และร้านกาแฟขนาดใหญ่ บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : กรมป่าไม้ (2564)

ทั้งนี้ ในอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินมาตรการ ดังต่อไปนี้

2.1 วันที่ 25 มิถุนายน 2562 นายอรรถพล เจริญชันษา อธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้น ได้มีข้อสั่งการในการประชุมหารือแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย (ม่อนแจ่ม) ตำบลแม่แรม และตำโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ณ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ให้เจ้าหน้าที่ออกดำเนินการสำรวจแปลงที่ดินที่มีการก่อสร้างอาคารที่พัก รีสอร์ท ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม และให้บันทึกเก็บข้อมูลรายละเอียดให้ครบถ้วน ทำการตรวจสอบวัดค่าพิกัดด้วยเครื่องมือตรวจหาค่าพิกัดทางดาวเทียม (GPS) จัดทำรูปแบบ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลถือครองพื้นที่ที่มีอยู่ภาพถ่ายทางอากาศ ภาพถ่ายดาวเทียม และหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 วันที่ 7 เมษายน 2563 อธิบดีกรมป่าไม้ ออกประกาศกรมป่าไม้ ฉบับที่ 46/2563 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้เข้าดำเนินการควบคุม ดูแลรักษาหรือบำรุงป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม ตามความในมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยมอบให้นายสุเทพ ศิริรัตน์ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ชำนาญงาน ส่วนป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) เข้าดำเนินการในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม ในท้องที่ตำบล - อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ดำเนินโครงการพัฒนาป่าไม้โครงการหลวงหนองหอย (1) เพื่อน้อมนำแนวทางพระราชดำริตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการวางรากฐานในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ทุกมิติให้มีความพอมี พอกิน พอใช้ สามารถพึ่งพาตนเองได้จนเป็น “ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน” ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (2) เพื่อจัดระเบียบการอยู่อาศัย และการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ (3) เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม ตลอดจนฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอยและหมู่บ้านใกล้เคียงให้คงความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร (4) เพื่อสร้างจิตสำนึกของราษฎรในการอนุรักษ์ดิน น้ำ ป่าให้กับราษฎรในพื้นที่ ตลอดจนการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับราษฎร (5) เพื่อให้ชุมชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเองให้ดีขึ้นจากรายได้ที่มีเพียงพอ มีระบบสาธารณสุขปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา สุขภาพ ฯลฯ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เกิดความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กำหนดมาตรการและวิธีดำเนินการอย่างเป็นระบบในการแก้ไขปัญหาการครอบครองที่ดินทำกิน และหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่และร่วมมือกันอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ ให้มีความยั่งยืนต่อไป ร่วมกับหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้แมริม สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) มูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานต่าง ๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการหลวง เนื้อที่ 10,346 ไร่ 72 ตารางวา ตั้งแต่วันที่ 7 เมษายน 2563 - 30 กันยายน 2572 โดยให้ผู้รับผิดชอบรายงานผลการดำเนินการให้อธิบดีกรมป่าไม้ทราบภายใน 30 วัน เมื่อเสร็จสิ้นโครงการ/กิจกรรม กรณีที่

มีระยะเวลาดำเนินการมากกว่า 1 ปี ให้รายงานอภิตีกรมป่าไม้ทราบ ณ วันสิ้นปีของทุกปี ให้สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ท้องที่ หรือหน่วยงานที่สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้มอบหมาย กำกับควบคุมการดำเนินโครงการ/กิจกรรมให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 รวมทั้งกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด และในกรณีระหว่างหรือก่อนสิ้นสุดโครงการ/กิจกรรม หากพบว่าเกิดการเสื่อมเสียสภาพป่าหรือของป่าหรือผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศหรือชุมชน ให้ผู้รับผิดชอบเร่งแก้ไข ฟื้นฟู บรรเทาความเสียหายจนกลับคืนสู่สภาพเดิมหรือใกล้เคียงสภาพเดิม แล้วรายงานอภิตีกรมป่าไม้ทราบโดยเร็ว

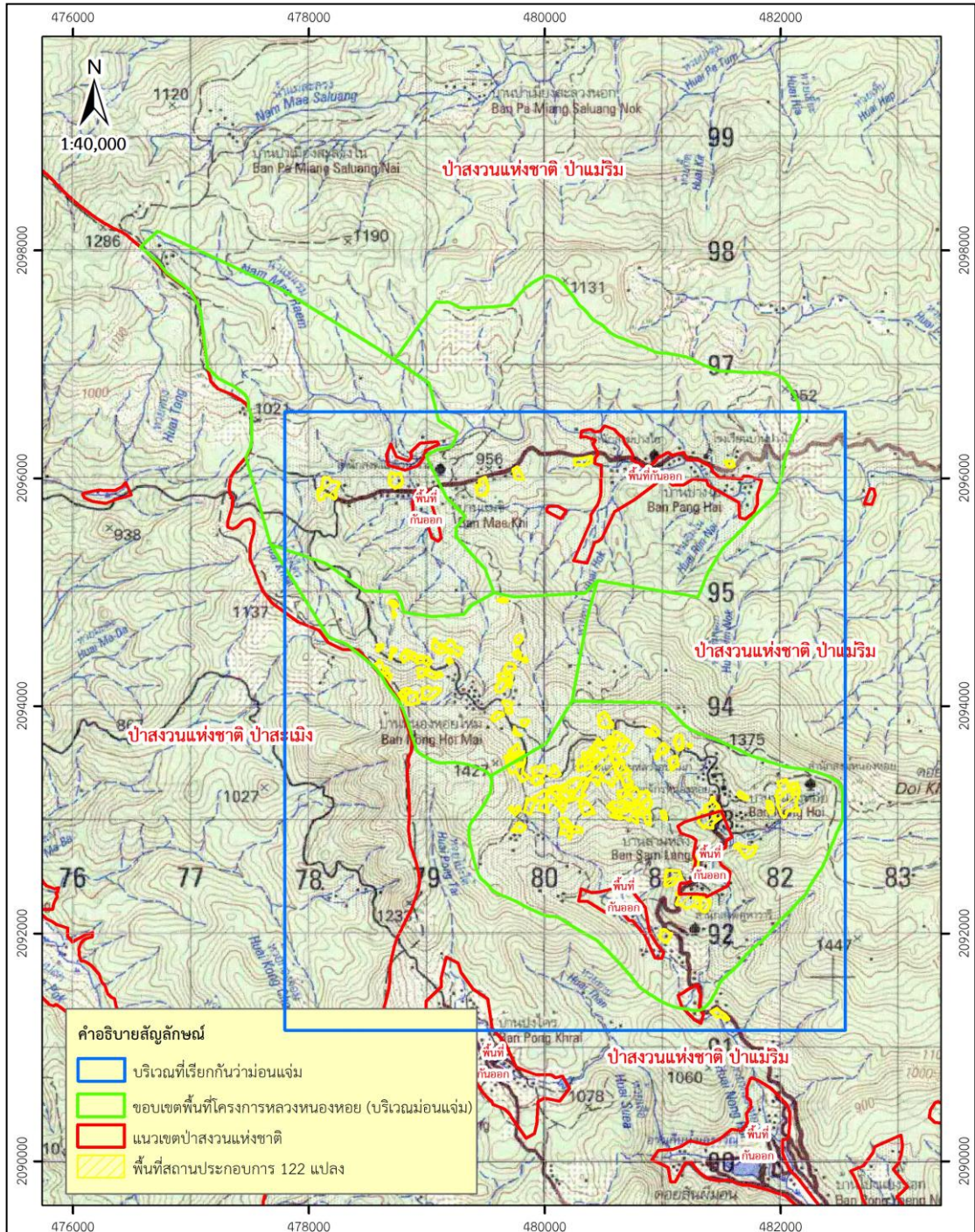
2.3 สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ได้เริ่มดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) ตำบลโป่งแยง และตำบลแม่แรม อำเภอแม่มิม จังหวัดเชียงใหม่ โดยออกคำสั่งแต่งตั้งเจ้าหน้าที่เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) และประกาศแจ้งเตือนขอให้ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรมหรือบ้านพักตากอากาศ หรือรีสอร์ท หรือร้านค้าแพขนาดใหญ่ ทั้งที่มีลักษณะอาคารถาวร เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว บริเวณป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) คำนึงถึงเงื่อนไขภายใต้มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 และดำเนินการสำรวจสถานประกอบการบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านค้าแพขนาดใหญ่ในพื้นที่ม่อนแจ่ม จำแนกออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

2.3.1 ระยะที่ 1 วันที่ 8 - 9 กรกฎาคม 2562 ได้สั่งการให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการสำรวจแปลงที่ดินที่มีการก่อสร้างอาคาร บ้านพัก รีสอร์ทในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม โดยได้ทำการบันทึกข้อมูลพื้นฐาน ตรวจสอบค่าพิกัดด้วยเครื่องมือตรวจหาค่าพิกัดทางดาวเทียม (GPS) พร้อมทั้งจัดทำรูปแบบเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลการถือครองพื้นที่ ตรวจสอบสถานประกอบการ จำนวน 54 ราย ต่อมาสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ได้นำเอกสารข้อมูลหลักฐานจากการลงสำรวจพื้นที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคุณสมบัติในรูปแบบการประชุมพิจารณา โดยคณะทำงานได้ตั้งหลักเกณฑ์การพิจารณาสัทธิการครอบครองพื้นที่โดยชอบธรรม 4 ข้อ คือ (1) มีผลการรังวัดรูปแปลงที่ดินตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ภายใต้มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 (2) ปรากฏร่องรอยการทำประโยชน์บนระวางแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศออร์โธสี ปี พ.ศ. 2545 (3) มีการแจ้งการครอบครองตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 และ (4) เป็นสมาชิกโครงการหลวงหนองหอย จากการพิจารณาของคณะทำงานพบสถานประกอบการที่ไม่อยู่ในหลักเกณฑ์ 4 ข้อ จำนวน 3 ราย ได้แก่ ม่อนดอยลอยฟ้า ม่อนแสนสิริจินตรา และบ้านท่าจันทร์ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) จึงดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้

2.3.2 ระยะที่ 2 วันที่ 16 - 21 มกราคม 2563 สืบเนื่องเมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2562 นายวรารุณ ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มอบหมายให้นายชเนศพล ธนบุญวัฒน์ เลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมด้วยอภิตีกรมป่าไม้ ตรวจสอบสภาพพื้นที่โดยอากาศยาน (เฮลิคอปเตอร์) โดยรอบโครงการหลวงหนองหอย บริเวณดอยม่อนแจ่มในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม เนื้อที่ 13,500 ไร่ จากการตรวจสอบเบื้องต้นพบการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเปลี่ยนแปลงการทำประโยชน์เป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังพบบ้านพัก รีสอร์ทอยู่ทั่วบริเวณดอยม่อนแจ่ม ซึ่งอาจจะมียานบ้านพัก รีสอร์ท มากกว่า 54 ราย จากที่เคยได้

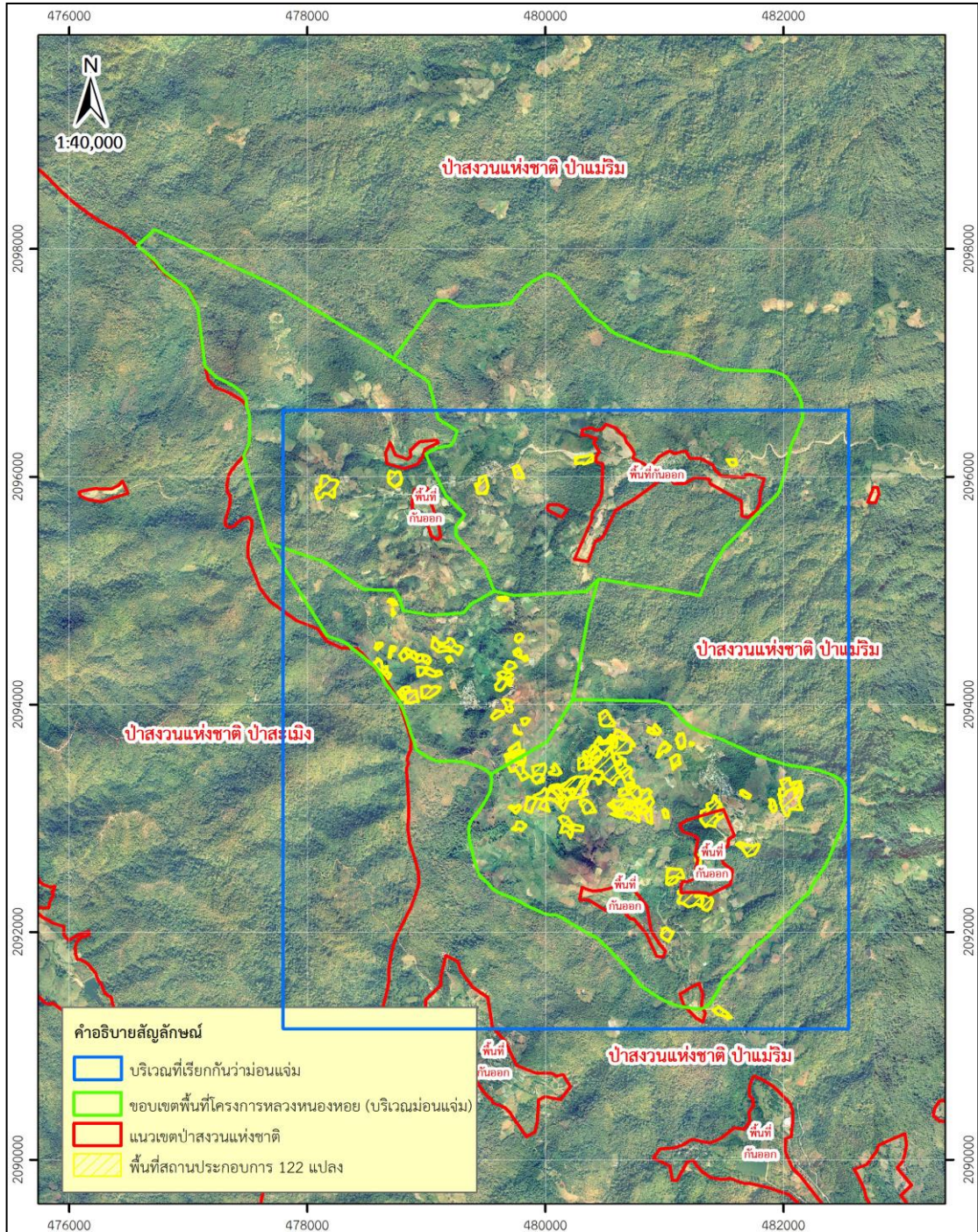
สำรวจไว้ในระยะแรก (7 - 8 กรกฎาคม 2562) จึงมีข้อสั่งการให้สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ลงพื้นที่เพื่อเข้าไปตรวจสอบและดำเนินการจัดระเบียบในพื้นที่ม่อนแจ่มอีกครั้ง ทั้งนี้ สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ได้มีประกาศเมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2563 สั่งให้บุคคลผู้เป็นเจ้าของ หรือผู้ครอบครองพื้นที่ประกอบการในลักษณะบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท และร้านค้าแพขนาดใหญ่ หรือสถานบริการนักท่องเที่ยวอื่น ๆ ภายในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ท้องที่บ้านแม่ชิ - ปางไฮ หมู่ที่ 4 ตำบลแม่แรม บ้านหนองหอยเก่า หมู่ที่ 7 ตำบลแม่แรม บ้านหนองหอยใหม่ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่แรม และบ้านโป่งแยงนอก หมู่ที่ 2 ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาพบเจ้าหน้าที่เพื่อชี้แจง และให้ข้อมูลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพื้นที่ และให้ความร่วมมือในการเข้าตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในพื้นที่ดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ 17 - 25 มกราคม 2563 ผลการสำรวจของสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ได้บูรณาการตรวจสอบสถานประกอบการในพื้นที่ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง พบสถานประกอบการบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านค้าแพขนาดใหญ่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม จำนวน 113 ราย และพบสิ่งปลูกสร้าง ดังนี้ (1) บ้านพัก อาคาร สำนักงาน 462 หลัง (2) ร้านอาหาร ร้านค้าแพ 57 ร้าน (3) ลานกางเต็นท์ถาวร 904 หลัง (4) ลานกางเต็นท์ชั่วคราว 275 หลัง และ (5) อื่น ๆ 202 หลัง เช่น โรงรถ โรงเก็บของ ห้องน้ำ จุดชมวิว ถังเก็บน้ำ (คอนกรีต) สะพานทางเดินยกระดับ (Sky walk) เป็นต้น ซึ่งคณะทำงานตามคำสั่งสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) ที่ 203/2562 ได้นำเอกสารหลักฐานของผู้ประกอบการทั้ง 113 ราย มาพิจารณาประกอบการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการ ที่พัก/รีสอร์ทในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริม พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการพิจารณาของคณะทำงานฯ พบสถานประกอบการที่มีการกระทำผิดชัดเจน จำนวน 31 ราย (30 คดี) จึงดำเนินคดีตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการดังกล่าว นอกจากนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2564 ได้ตรวจพบการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำประโยชน์ เป็นสถานประกอบการบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ทเพิ่มเติมอีก 9 ราย รวมตรวจพบสถานประกอบการ ที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ม่อนแจ่ม จำนวน 122 ราย ทั้งนี้ แผนที่ระวางมาตราส่วน 1 : 50,000 และแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2545 และปี 2557 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุก เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏรายละเอียดตามแผนภาพที่ 3-3 - 3-5 ตามลำดับ

แผนภาพที่ 3-3 แผนที่ระวางมาตราส่วน 1 : 50,000 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

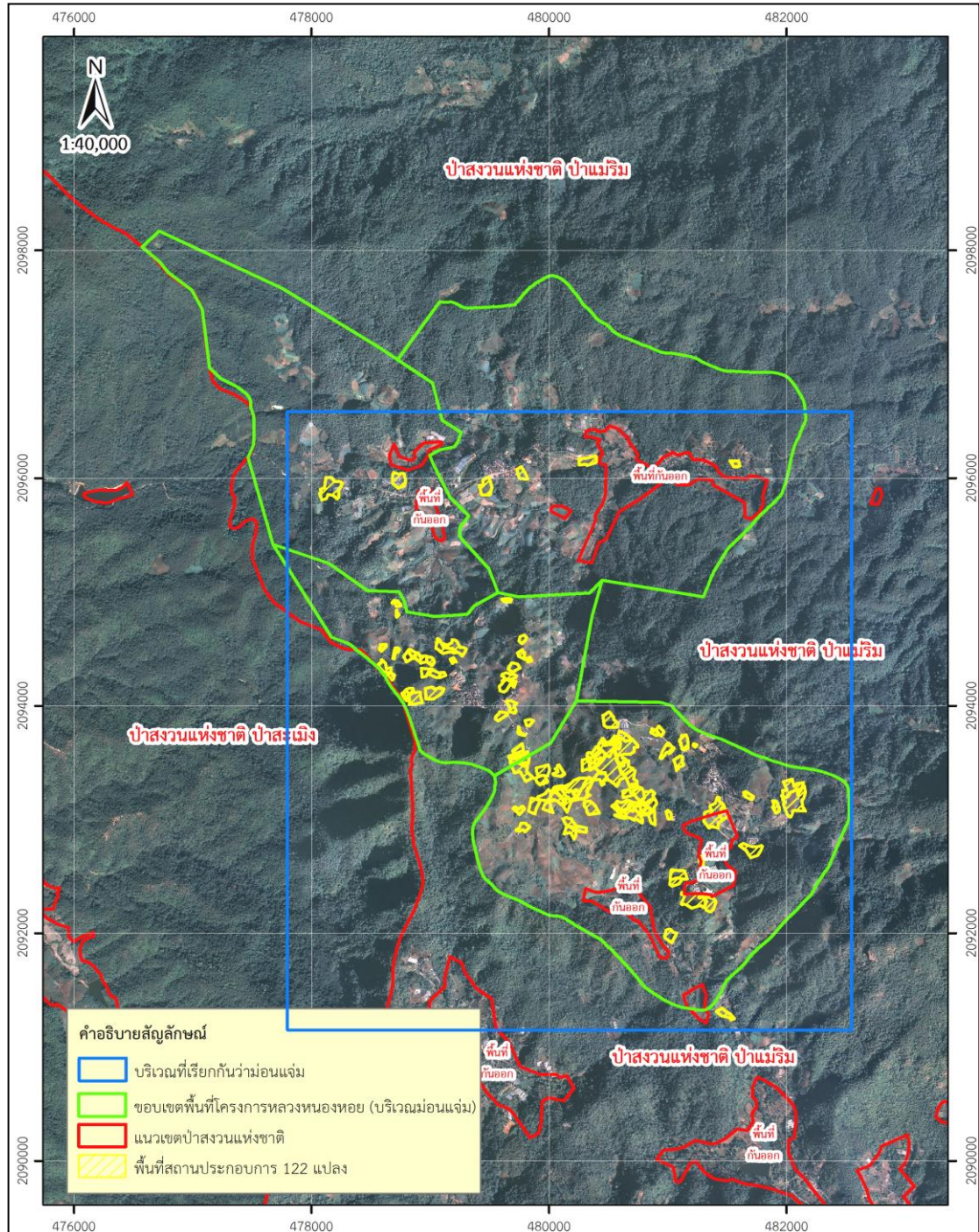
ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) (2565)

แผนภาพที่ 3-4 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2545 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวน
 แห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) (2565)

แผนภาพที่ 3-5 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปี 2557 แสดงที่ตั้งสถานประกอบการที่บุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มริม จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) (2565)

แนวคิดในการแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มิม จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาแนวคิดในการแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มิม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีแนวคิดในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยนำแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกพื้นที่ป่าไม้ นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่มิม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง เป็นการพิจารณานำข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 “ห้ามมิให้ผู้ใดก่อสร้าง แผ้วถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา หรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่” พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 “ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ห้ามมิให้บุคคลใดยึดถือ ครอบครองทำประโยชน์ หรืออยู่อาศัยในที่ดิน ก่อสร้าง แผ้วถาง เผาป่า ทำไม้ เก็บหาของป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการเสื่อมเสียแก่สภาพป่าสงวนแห่งชาติ” และมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่กำหนดให้กรมป่าไม้สำรวจพื้นที่ป่าไม้ที่มีการครอบครองจากราษฎรให้ชัดเจน และขึ้นทะเบียนผู้ครอบครองเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาอย่างยั่งยืน และให้กรมป่าไม้ดำเนินการตามแผนจัดการทรัพยากรที่ดินป่าไม้ระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 แนวคิดและทฤษฎีการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ เป็นการดำเนินการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งในปัจจุบันหรืออนาคตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เช่น เกษตรกรรม พานิชยกรรม ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การใช้ประโยชน์ที่ดินจึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบตามความต้องการของผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น ๆ เช่น การเปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือเป็นแหล่งน้ำ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่อยู่อาศัยหรือเป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น ปัจจัยทางกายภาพ ชีวภาพ นโยบายของรัฐ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ดังนั้น การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ศึกษาจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ และมีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ (1) การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ของพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดเอกภาพและดุลยภาพในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ และสังคม (2) สำรวจ จำแนก พิสูจน์สิทธิ์การครอบครองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่โดยกระบวนการต่าง ๆ ในกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน (3) นำแนวทางมติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) มาใช้ประกอบการพิจารณาแก้ไขปัญหาคารบุงกรุกในพื้นที่ และ (4) จำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม

และกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบให้ชัดเจน ทั้งนี้ การบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ควรดำเนินการภายใต้การส่งเสริมให้หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันแบบบูรณาการ เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาได้กำหนดแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืนไว้ 3 ด้าน คือ (1) ด้านนโยบาย เสนอให้จัดทำนโยบายป่าไม้แห่งชาติฉบับใหม่ และแผนแม่บทการพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติที่สอดคล้องกับบริบทหรือสถานการณ์ของประเทศในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาป่าไม้ของประเทศให้เกิดเอกภาพและดุลยภาพในการอนุรักษ์ การใช้ประโยชน์ และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม เร่งรัดให้แผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการมาตราส่วน 1 : 4,000 (One Map) มีผลใช้บังคับ (2) ด้านกฎหมาย เร่งรัดการปรับปรุงหรือพัฒนากฎหมายที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิรูปประเทศ พัฒนาประมวลกฎหมายป่าไม้ให้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกัน และเร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายอื่นที่เป็นการผ่อนปรนการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเร็ว และ (3) ด้านการปฏิบัติ ถ่ายทอดยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชาติสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อหยุดยั้งและป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน ปรับปรุงองค์กรภาครัฐและรัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชน สร้างการรับรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่และราษฎรที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายและกฎหมาย รวมทั้งพัฒนาระบบฐานข้อมูลและโปรแกรมประยุกต์เพื่อการเข้าถึง ตรวจสอบข้อมูลและการรับบริการจากภาครัฐ

1.4 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ เป็นแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานที่ต้องนำมาใช้ในการบริหารจัดการ โดยนำปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร (4M's) ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. นโยบายรัฐในการอนุรักษ์และการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า

นโยบายการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเป็นการแก้ไขความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนหรือภาคเอกชน โดยให้ทุกภาคส่วนเล็งเห็นความสำคัญในการปรับปรุงแนวเขตพื้นที่ใหม่ในเขตป่าไม้ การจำแนกเขตพื้นที่ป่าไม้ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการและใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เร่งรัดดำเนินการตามมติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภทให้เป็นรูปธรรม โดยคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ และคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ควรดำเนินการร่วมกันดำเนินการแบบบูรณาการ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องปกป้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเอกภาพ มุ่งเน้นการป้องกันรักษาป่าไม้ที่เหลืออยู่เอาไว้ให้ได้ เร่งรัดให้แผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐแบบบูรณาการ มาตราส่วน 1 : 4,000 หรือ One Map มีผลบังคับใช้

กำหนดนโยบายเร่งรัดการสำรวจ การจำแนกและพิสูจน์สิทธิ์การครอบครองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้โดยกระบวนการต่าง ๆ โดยกำหนดเวลาแล้วเสร็จที่ชัดเจน

3. นโยบายด้านสิทธิในการครอบครองที่ดิน

การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะการป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้ และการให้สิทธิในที่ดินต้องเป็นนโยบายที่มีความต่อเนื่องกันแบบบูรณาการ โดยหัวใจหลักของนโยบาย คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่ การให้เอกสารสิทธิที่มั่นคง ก็คือ การรักษาป่าประเภทหนึ่ง เพื่อมิให้ประชาชนมีการบุกรุกป่าหรือเคลื่อนย้ายต่อไปอีก แต่ในเชิงนโยบายแล้วรัฐต้องวางหลักเกณฑ์การให้สิทธิอย่างรอบคอบ รอบด้าน เพื่อให้สามารถดูแลรักษาป่าได้อย่างจริงจัง

4. นโยบายด้านบริหารจัดการและการปรับปรุงองค์กรของรัฐ

นโยบายด้านบริหารจัดการและการปรับปรุงองค์กรของรัฐ โดยปรับปรุงองค์กรของรัฐควบคู่ไปกับการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน การเพิ่มทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญ ได้แก่ อัตรากำลัง งบประมาณ เครื่องมือและอุปกรณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแนวทางการบริหารจัดการที่มีทิศทางที่ชัดเจน เพื่อให้นโยบายขององค์กรภาครัฐมีความเป็นเอกภาพ ควบคู่ไปกับการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้อย่างเป็นรูปธรรม

5. การดำเนินมาตรการทางกฎหมาย

ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการตามกฎหมายที่ใช้ป้องกันและปราบปรามผู้บุกรุกพื้นที่ป่าไม้หลายฉบับ แต่ความเห็นภาคประชาชนที่สำคัญ คือ มาตรการเพิ่มเติมทางด้านกฎหมายจากที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการมีส่วนร่วมและความถูกต้องของชุมชนกับการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม และปรับปรุงกฎหมายป่าไม้วาดด้วยคำนियาม “ป่า” ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อนำไปสู่การลดข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการป่าไม้ระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้มากขึ้น และเร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายอื่น ๆ ที่เป็นการผ่อนปรนการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเร็ว

6. การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่าง จะนำไปสู่การรับทราบถึงประเด็นปัญหา อุปสรรค และการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการของหน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ต่อไป

7. การนำแนวคิด ทฤษฎีและแนวทางตามข้อ 1 – 6 มาใช้แก้ไขปัญหา

จากสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องยังคงดำเนินการหาแนวทางหรือมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในปัจจุบันการแก้ไขปัญหายังไม่ได้ข้อยุติแบบเบ็ดเสร็จ ผู้ศึกษาจึงดำเนินการนำแนวทางตามข้อ 1 – 6 ดังกล่าวข้างต้น และนำแนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน แนวคิดและ

ทฤษฎีการบริหารจัดการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ในประเด็นที่สำคัญมาประมวลผลข้อมูล เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ที่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวในพื้นที่ศึกษาให้หมดสิ้นลงได้ต่อไป

สรุป

จากสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมมาเป็นเวลานาน ส่งผลทำให้มีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟนาครขนาดใหญ่ การก่อสร้างอาคารทั้งลักษณะถาวรและกึ่งถาวรในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาหลายประการ การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มจึงเป็นปัญหาที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ดังนั้น จากประวัติความเป็นมา สภาพปัญหาของพื้นที่ศึกษา และแนวคิดในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ประกอบการพิจารณา เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เกิดการบูรณาการ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

บทที่ 4

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ซึ่งผลการศึกษาปรากฏรายละเอียดตามลำดับ ดังต่อไปนี้

สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า กรมป่าไม้ (2564) ได้ระบุสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ สามารถสรุปสภาพปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

1. การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ ๆ (การปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย) ทำให้ในพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เช่น แปลงผักแบบขั้นบันได แปลงสตริตไม้ผล แปลงสตอเบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน สวนองุ่นไร้เมล็ด เป็นต้น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็ว
2. ราษฎรบางส่วนในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารถาวรและกึ่งถาวรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก
3. ราษฎรบางส่วนที่ครอบครองที่ดินในพื้นที่ม่อนแจ่มนำที่ดินไปขายสิทธิให้กับนายทุนหรือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว
4. การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือการครอบครองที่ดินจากชาวบ้านรายเดิมไปสู่นายทุนเพื่อก่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท สถานบริการนักท่องเที่ยว และการก่อสร้างอาคารที่พักที่ไม่ได้มาตรฐานซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา อาทิเช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการบริหารจัดการขยะ ปัญหาการพังทลายของหน้าดินจากน้ำป่าไหลหลาก เป็นต้น

ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม

การศึกษาปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

1. การบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ขาดความเป็นเอกภาพ ไม่มีการประสานงานเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ

2. ราษฎรในพื้นที่ส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในสิทธิการครอบครองพื้นที่ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และไม่ปฏิบัติตามวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย

3. ในอดีตที่ผ่านมาเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ในพื้นที่อย่างเฉียบขาด

4. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ในอดีตที่ผ่านมาของหน่วยงานรัฐบางหน่วยงานประสบกับปัญหาการบริหารจัดการ เช่น ไม่มีอำนาจหน้าที่โดยตรงตามกฎหมาย ขาดบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ขาดการประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ เป็นต้น

5. ราษฎรบางส่วนในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้น มีการก่อสร้างอาคารถาวรและกึ่งถาวรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากการทำธุรกิจด้านการท่องเที่ยวสามารถใช้ระยะเวลาที่สั้นกว่าการทำอาชีพเกษตรกรรม และสร้างรายได้ให้กับราษฎรได้มากขึ้น

6. ราษฎรบางส่วนที่ครอบครองที่ดินในพื้นที่ดอยม่อนแจ่มนำที่ดินไปขายสิทธิให้กับนายทุนหรือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ประกอบกับมีนายทุนและผู้นำท้องถิ่นบางส่วนเข้ามาเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และอยู่เบื้องหลังราษฎรในการบุกรุกพื้นที่ป่าในพื้นที่เพิ่มเติม

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาปรากฏดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสำนักป้องกันรักษาป่าและควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้ 2) ผู้อำนวยการสำนัก

จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1 (เชียงใหม่) กรมป่าไม้ 3) ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ และ 4) ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 (เชียงใหม่) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

1.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรประสานความร่วมมือในการจัดทำแผนแม่บท (Master Plan) การบริหารจัดการพื้นที่ที่อ่อนแอแบบบูรณาการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม โดยยึดถือแนวทางและวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย เพื่อส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และรักษาสภาพทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรประสานความร่วมมือในการจัดทำผังการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ (Zoning) ในพื้นที่ให้มีความชัดเจน

1.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประสานความร่วมมือในการสร้างความรู้ ความเข้าใจกับราษฎรในพื้นที่เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริมกับภาครัฐได้อย่างเกื้อกูลกัน โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่ให้ราษฎรมีการทำกรเกษตรตามแนวทางของโครงการหลวงหนองหอย ภายใต้หลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง

1.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประสานความร่วมมือในการดำเนินการตามกฎหมายกับกลุ่มนายทุนและผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ที่เข้ามาบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริมอย่างเคร่งครัดและเฉียบขาด

1.5 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประสานความร่วมมือในการจัดระเบียบพื้นที่ให้เป็นไปตามมาตรการและนโยบายของรัฐบาล รวมถึงประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย 1) ปลัดจังหวัดเชียงใหม่ 2) ที่ดินจังหวัดเชียงใหม่ 3) นายอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ 4) นายกเทศบาลตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และ 5) นายกองค้การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

2.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรประสานความร่วมมือในการจัดทำแผนแม่บท (Master Plan) การบริหารจัดการพื้นที่ที่อ่อนแอแบบบูรณาการ ตามที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอแนะให้แล้วเสร็จโดยเร่งด่วน

2.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าของราษฎรและผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยใช้หลักทางนิติศาสตร์ควบคู่ไปกับการใช้หลักทางรัฐศาสตร์

2.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการจัดทำสารบบและหลักเขตที่ดินแต่ละแปลงของราษฎรในพื้นที่ เพื่อกำหนดขอบเขตการครอบครองที่ดินของราษฎรทุกรายให้มีความชัดเจน รวมถึงดำเนินการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

2.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ราษฎรในพื้นที่มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ โดยควรเป็นอาชีพที่ไม่ก่อให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าและไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารในพื้นที่

2.5 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับราษฎรในพื้นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกัน ภายใต้กฎหมายที่ทุกต้องยึดถือปฏิบัติให้ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมกับหน่วยงานของรัฐในระยะยาวให้ได้ข้อยุติและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้แก่ รองผู้อำนวยการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

3.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับราษฎรในพื้นที่ในการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยยึดหลักนิติรัฐและหลักมนุษยธรรมควบคู่กันไป

3.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาหาแนวทางการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ที่นอกเหนือจากการประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว

3.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ราษฎรดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและโฮมสเตย์แทนการทำธุรกิจในรูปแบบบ้านพักตากอากาศและรีสอร์ท

3.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรร่วมกันจัดทำบัญชีการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรและผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และควบคุมมิให้มีการสร้างสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มเติม

4. ผู้แทนภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 4 ราย สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

4.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาใช้หลักทางรัฐศาสตร์กับผู้ประกอบกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ ไม่ควรใช้หลักทางนิติศาสตร์เพียงอย่างเดียว

4.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและบรรเทาความเดือดร้อนของกลุ่มผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ถูกดำเนินคดีบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริม เนื่องจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวไม่มีเจตนาในการบุกรุกพื้นที่ป่าแต่อย่างใด

5. ผู้นำท้องถิ่นและผู้แทนภาคประชาชน ประกอบด้วย 1) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 บ้านปางไฮ 2) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านหนองหอยเก่า และ 3) ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 3 ราย สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

5.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ไม่ให้ขยายที่ทำกินเข้าไปบุกรุกในพื้นที่ป่าเพิ่มเติม และแจ้งให้ราษฎรในพื้นที่ได้รับทราบถึงบทลงโทษตามกฎหมายในการบุกรุกพื้นที่ป่าอย่างทั่วถึง

5.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดทำแนวเขตพื้นที่ที่ราษฎรมีสสิทธิทำกินออกจากพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม เพื่อแบ่งเขตพื้นที่ทำกินและเขตพื้นที่ป่าได้อย่างชัดเจน สามารถควบคุมราษฎรไม่ให้มีการขยายพื้นที่ทำกินเข้าไปในพื้นที่ป่าได้

5.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการปลูกป่าในพื้นที่ที่ถูกบุกรุกอย่างทั่วถึง เพื่อให้พื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุกกลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

5.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการตามแนวทางคนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

5.5 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ให้สามารถมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนได้

6. ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้อำนวยการกลุ่มนิติการ กรมป่าไม้ สามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาในประเด็นที่สำคัญได้ ดังนี้

6.1 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดระเบียบการครอบครองที่ดินทำกินของราษฎร ในบริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย และเป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 โดยเคร่งครัด เพื่อคัดกรองราษฎรผู้มีสิทธิอยู่อาศัยทำกิน และผู้ไม่มีสิทธิอยู่อาศัยทำกิน หรือเป็นกลุ่มบุคคลภายนอกที่เข้าไปดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวออกจากกันได้อย่างชัดเจน

6.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องดำเนินการบังคับใช้กฎหมายกับนายทุนผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวที่บุกรุกครอบครองพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมตามอำนาจหน้าที่โดยเฉียบขาด

6.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรประสานความร่วมมือในการเร่งรัดจัดทำแผนแม่บท (Master Plan) การบริหารจัดการพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม โดยนำหลักการด้านการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่มาใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนแม่บทอย่างรอบด้าน ทั้งนี้ การดำเนินการใด ๆ ในการจัดทำแผนแม่บทในพื้นที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักกฎหมายและวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย

6.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนควรประสานความร่วมมือจัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ

6.5 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนและแนะนำให้กับราษฎรที่มีสิทธิการครอบครองที่ดินในพื้นที่อย่างถูกต้องให้หันมาทำการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและโฮมสเตย์ โดยการจัดฝึกอบรมราษฎรอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้กับราษฎรในพื้นที่ได้อีกทางหนึ่ง

จากการศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาได้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยยึดหลักการตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ (1) พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 (2) พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 และ (3) มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541

2. แนวคิดและทฤษฎีการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในแต่ละท้องที่ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ มีแผนแม่บทการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การสำรวจ จำแนก พิสูจน์สิทธิ์การครอบครองและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่ชัดเจน นำแนวทางของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) มาใช้ในการแก้ไขปัญหา และจำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสมและกำหนดหน่วยงานรับผิดชอบให้ชัดเจน

3. แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ เร่งรัดการดำเนินการตามมติคณะรัฐมนตรีหรือนโยบายอื่นที่เป็นการผ่อนปรนการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้ให้เป็นไปตามกฎหมายโดยเร็ว การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดิน ปรับปรุงองค์การภาครัฐและรัฐวิสาหกิจให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชน สร้างการรับรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่และราษฎรที่เกี่ยวข้องให้เกิดความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินการตามนโยบายและกฎหมาย

4. แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ นำปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร (4M's) ได้แก่ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าในพื้นที่ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5. วัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย ได้แก่ เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวทดแทนฝิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์

ทั้งนี้ จากการประมวลผลข้อมูลตั้งที่กล่าวมาข้างต้น ผู้ศึกษาได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดที่มีความชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมป่าไม้ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

1.3 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดสรรเงินงบประมาณประจำปีงบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อการแก้ไขปัญหา

การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

2. แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงปฏิบัติ

2.1 หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานในสังกัด กรมป่าไม้ ดำเนินการเร่งรัดการตรวจสอบสิทธิการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ให้ได้ข้อยุติและแล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อจำแนกราษฎรที่มีสิทธิและบุคคลที่ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินในพื้นที่ที่สามารถบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานในสังกัด กรมป่าไม้ ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้กับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวบ้านพักตากอากาศ และรีสอร์ท ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดินในพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 อย่างเฉียบขาด และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติในการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวออกจากพื้นที่ รวมถึงควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าเพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวเพิ่มเติมอีก

2.3 หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในพื้นที่ ได้แก่ หน่วยงานในสังกัด กรมป่าไม้ ดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้ราษฎรในพื้นที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิการครอบครองที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอยได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประสานการปฏิบัติ เพื่อร่วมกันจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” โดยแผนแม่บทฯ ควรดำเนินการตามแนวทางและมีสาระสำคัญ ดังนี้

2.4.1 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประสานการแต่งตั้ง คณะกรรมการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ประกอบด้วย ผู้แทนจากทุกภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ราษฎรในพื้นที่ เพื่อร่วมกันจัดทำแผนแม่บทที่สามารถนำไปใช้บริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแผนแม่บทฯ จะต้องไม่ขัดต่อทบัญญัติตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

2.4.2 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการฯ ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแนวทางหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวร่วมกันแบบบูรณาการ

2.4.3 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการฯ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ ให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่มีความเข้าใจและความจำเป็นในการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง และรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน ในการนำข้อมูลมาใช้ประกอบการจัดทำแผนแม่บทอย่างรอบด้าน

2.4.4 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการฯ ร่วมกันดำเนินการจัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ในพื้นที่ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย 2) พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่อยู่นอกพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย และพื้นที่ทำกินของราษฎรที่ได้สำรวจการถือครองตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ไว้อย่างถูกต้อง 3) พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย และในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่มีการเปลี่ยนการถือครองไปเป็นของนายทุนหรือบุคคลภายนอกเพื่อประกอบธุรกิจบ้านพักตากอากาศและรีสอร์ทในพื้นที่ และ 4) พื้นที่ป่าที่ราษฎรหรือบุคคลภายนอกถือครองในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม ที่ไม่เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการถือครองพื้นที่ป่าโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อจำแนกการบริหารจัดการพื้นที่หรือดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้กับบุคคลแต่ละกลุ่มได้อย่างชัดเจน

2.4.5 หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และคณะกรรมการฯ ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปตามผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ดังนี้

2.4.5.1 พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย จัดทำแผนส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวทดแทนผืนตามวัตถุประสงค์ของโครงการอย่างเป็นระบบ พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมการสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ การจัดให้มีร้านค้าสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จุดเช็คอินและชมวิวิวทิวทัศน์ในพื้นที่ รวมถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิมที่อุดมสมบูรณ์ให้คงความอุดมสมบูรณ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม

2.4.5.2 พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่อยู่นอกพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย ซึ่งเป็นพื้นที่ทำกินของราษฎรที่ได้สำรวจการถือครองตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวไว้อย่างถูกต้อง จัดทำแผนส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาว การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรเช่นเดียวกับราษฎรที่อยู่ในพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย โดยการจัดให้มีร้านค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จุดเช็คอินชมวิวิวทิวทัศน์ในพื้นที่ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิมที่อุดมสมบูรณ์ให้คงความอุดมสมบูรณ์ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดั้งเดิม

2.4.5.3 พื้นที่ป่าที่ราษฎรถือครองพื้นที่โครงการหลวงหนองหอย และในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่มิม ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ที่มีการเปลี่ยนการถือครองไปเป็นของบุคคลภายนอกเพื่อประกอบธุรกิจบ้านพักตากอากาศและรีสอร์ทในพื้นที่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดำเนินการกับบุคคลดังกล่าวตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ อย่างเฉียบขาด และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ

พ.ศ. 2507 ในการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างของผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวออกจากพื้นที่ เพื่อให้บุคคล ภายนอกเกิดความเกรงกลัว และไม่กล้าที่จะกระทำความผิดดังกล่าวอีก

2.4.5.4 พื้นที่ป่าที่ราษฎรหรือบุคคลภายนอกถือครองในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมที่ไม่เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ซึ่งเป็นการถือครองพื้นที่ป่าโดยมิชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดำเนินการพิสูจน์สิทธิการถือครองที่ดินของราษฎร หรือบุคคลดังกล่าวแต่ละรายว่าเป็นไปตามเงื่อนไขของคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) หรือไม่ กรณีราษฎรรายใดที่เข้าเงื่อนไขดังกล่าวให้ดำเนินการตามโครงการฯ ส่วนบุคคลรายใดไม่เข้าเงื่อนไขดังกล่าว ให้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้อย่างเฉียบขาดต่อไป

2.5 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประสานการปฏิบัติเพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่รับทราบอย่างทั่วถึง รวมถึงกำหนดแผนการดำเนินงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานและแต่ละฝ่ายไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการตามแผนแม่บทดังกล่าวมีความเป็นเอกภาพ

2.6 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการนำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ไปดำเนินการตามแผนการดำเนินงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานและแต่ละฝ่ายที่กำหนดไว้ต่อไป

สรุป

จากผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการที่กล่าวมาข้างต้น หน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องประสานความร่วมมือในการนำแนวทางดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มในอนาคตให้ได้ข้อยุติอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมและทุกภาคส่วนในการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และ เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ข้อมูลการวิจัยรวบรวมโดยการค้นคว้าเอกสาร เพื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ผู้บริหารหรือผู้แทน เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ศึกษา วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ทั้งนี้ ผู้วิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

สรุป

1. สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เกษตรกรโดยการปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยว ที่สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เช่น แปลงผักแบบขั้นบันได แปลงสาธิตไม้ผล แปลงสตอเบอรี่พันธุ์พระราชทาน สวนอ่งุ่นไร่เมล็ด เป็นต้น และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกิด การเติบโตอย่างรวดเร็ว 2) ราษฎรบางส่วนได้ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาทำธุรกิจ การท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านอาหารเพิ่มมากขึ้น 3) ราษฎรบางส่วนที่ครอบครอง ที่ดินในพื้นที่นำที่ดินไปขายสิทธิให้กับผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และ 4) การเติบโตของธุรกิจ ท่องเที่ยวในพื้นที่ม่อนแจ่มก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือการครอบครองที่ดินจาก ชาวบ้านรายเดิมไปสู่นายทุนเพื่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท สถานบริการ โดยการก่อสร้างอาคารที่พักไม่ได้มาตรฐาน ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรและนักท่องเที่ยว รวมถึงก่อให้เกิดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น
2. ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) การบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มขาดความเป็นเอกภาพ ไม่มีการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ร่วมกันแบบบูรณาการ 2) ราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ

การครอบครองพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย 3) ในอดีตเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดกฎหมายในพื้นที่อย่างเฉียบขาด 4) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องบางหน่วยงานไม่มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาโดยตรงตามกฎหมาย ขาดบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และขาดการประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่แบบบูรณาการ 5) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากธุรกิจด้านการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาที่สั้นและสร้างรายได้ให้กับราษฎรได้มากขึ้น และ 6) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่นำที่ดินไปขายสิทธิให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงมีนายทุนและผู้นำท้องถิ่นบางส่วนอยู่เบื้องหลังราษฎรในการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม

3. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 2) แนวคิดและทฤษฎีการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ประกอบด้วย มติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) และการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม 3) แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดินป่าไม้ 4) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ ได้แก่ การนำปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร (4M's) คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงนโยบาย 1.1) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดนโยบายให้กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด 1.2) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการ 1.3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปีงบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงปฏิบัติ 2.1) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการเร่งรัดการตรวจสอบสิทธิการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ให้ได้ข้อยุติและแล้วเสร็จโดยเร็ว 2.2) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และดำเนินการตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่ยึดถือครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าอย่างเฉียบขาด รวมถึงควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่า

เพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างด้านการท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก 2.3) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่ ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิครอบครองที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย 2.4) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประสานการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” โดยมีแนวทางดำเนินการและสาระสำคัญ ดังนี้ (1) แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยผู้แทนจากทุกภาคส่วน (2) ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและความจำเป็นในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง (4) ร่วมกันจัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (5) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการฯ ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปตามผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) 2.5) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องประสานการปฏิบัติเพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ที่กำหนดแผนการดำเนินงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/แต่ละฝ่ายให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง 2.6) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการนำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการไปดำเนินการในพื้นที่ตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ประสานการกำหนดนโยบายกับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปี งบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ รวมถึงประสานหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเงินงบประมาณในการร่วมกันแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการมีส่วนร่วมและความถูกต้องของชุมชนกับการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม และปรับปรุงกฎหมายป่าไม้วาดด้วยคำนิยาม “ป่า” ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อลดข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการป่าไม้ระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้มากขึ้น

1.4 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนและเอกชน โดยให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแนวเขตพื้นที่ในเขตป่าไม้ใหม่ มีการดูแลทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเอกภาพ โดยมุ่งเน้นไปที่การป้องกันรักษาป่าไม้ที่เหลืออยู่เอาไว้ให้ได้เป็นหลัก

1.5 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินนโยบายด้านสิทธิในที่ดิน การป้องกันรักษาป่าไม้และการให้สิทธิในที่ดินต้องเป็นนโยบายที่ต่อเนื่องกัน และมีการบูรณาการ โดยหัวใจหลักของนโยบาย คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่ การให้เอกสารสิทธิที่มั่นคงก็คือการรักษาป่าประเภทหนึ่ง เพื่อมิให้มีการบุกรุกเคลื่อนย้ายต่อไปอีก แต่ในเชิงนโยบายแล้วรัฐต้องวางหลักเกณฑ์การให้สิทธิอย่างรอบคอบ รอบด้าน เพื่อให้สามารถดูแลรักษาป่าได้อย่างจริงจัง

1.6 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินนโยบายด้านการบริหารจัดการและการปรับปรุงองค์การดำเนินการ โดยการปรับปรุงองค์การนั้นสมควรทำร่วมกับการปรับปรุงกฎหมาย การเพิ่มงบประมาณ อัตราค่าจ้าง และเครื่องมือในการป้องกันดูแลรักษาป่าไม้ไปพร้อมกัน เพื่อให้นโยบายขององค์กรมีความเป็นเอกภาพ ควบคู่ไปกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าด้วย

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการจะเป็นผลในระดับปฏิบัติได้ต่อเมื่อมีการกำหนดยุทธศาสตร์และกลไกในการวางแผนงานโครงการร่วมกันที่ดี ระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าร่วมกันอย่างมีเอกภาพตามนโยบายที่กำหนดร่วมกันไว้ เมื่อพิจารณาจากความเห็นของภาคประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ จึงควรแบ่งวิธีปฏิบัติสำหรับเรื่องเร่งด่วนเป็นระยะสั้น และระดับปฏิบัติที่อาจต้องแก้ไขกฎหมายหรือกำหนดแผนงานระดับปฏิบัติในระยะยาวไว้ เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ แม้ว่าระยะเวลาในการศึกษาวิจัยจะมีจำกัด ทำให้ไม่อาจสอบถามความคิดเห็นในระดับปฏิบัติได้อย่างละเอียดถึงกลไกที่ควรจะเป็น แต่ก็ได้รับความเห็นที่ช่วยให้ทราบแนวทางปฏิบัติที่ประชาชนเห็นว่าควรให้มีการดำเนินการได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดแนวทางและระยะเวลาดำเนินการ ดังนี้

2.1 การแก้ไขปัญหาในระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 1 ปี) ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเพิ่มอัตราค่าจ้าง เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการดูแลรักษาและการป้องกัน เจ้าหน้าที่ต้องมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชนเพื่อที่จะรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็วเมื่อมีการบุกรุกป่า การบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้กับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเฉียบขาด และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ให้แล้วเสร็จ 2) ควบคุมมิให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าจากผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มเติม 3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่อย่างถูกต้อง ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิการครอบครอง

ที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย และ 4) ประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันดำเนินการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้แล้วเสร็จ

2.2 การแก้ไขปัญหาในระยะยาว (ภายในระยะเวลา 2 - 5 ปี) ได้แก่ 1) ประสานการปฏิบัติเพื่อดำเนินการตาม “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ตามแผนงานและระยะเวลาที่กำหนดไว้ 2) หน่วยงานรัฐดำเนินการสำรวจแนวเขตป่า ที่ดินที่ประชาชนครอบครองทำกินหรืออาศัยติดแนวเขตป่าหรือรุกกล้าแนวเขตป่าให้มีความชัดเจน เพื่อยุติปัญหาเรื่องแนวเขตและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนได้ และสร้างความมั่นคงให้กับแนวเขตป่าไม่ด้วยการจัดทำแนวเขตพื้นที่กันชนที่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ 3) การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ที่เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว ส่งเสริมให้ความรู้ในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดให้มีร้านค้าจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หัตถกรรมพื้นบ้าน การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จุดเช็คอิน จุดชมวิวกว๊านทัศน์ และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชาวบ้านมีกิจกรรมดูแลป่าไม้ การจัดสรรงบประมาณมาดูแลเป็นทุนเสริมและกระตุ้นการสร้างแรงจูงใจของชุมชน อาจอยู่ในรูปกองทุนที่สามารถนำมาเป็นทุนหมุนเวียนในการดูแลรักษาป่าและพัฒนาอาชีพชุมชนที่ดูแลป่าขึ้นด้วย 5) การปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ โดยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องกระตุ้นหรือจัดทำแผนแม่บทให้กับหน่วยงานในพื้นที่มีหลักสูตรการฝึกอบรมหรือให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมให้อุณหภูมิหลังมีจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และ 6) ประสานการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริมที่อุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

2.3 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพิจารณาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการมาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ เพิ่มเติมอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ครบถ้วน มีความรอบด้าน สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. หลักและกระบวนการบริหาร. กระทรวงศึกษาธิการ : กรุงเทพฯ, 2559.

ดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์. หลักการใช้ที่ดินเบื้องต้น. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2531.

บุญเกียรติ แสงวัฒน์. การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับงานวางแผนการใช้ที่ดิน. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : กรุงเทพฯ, 2535.

ป่าไม้, กรม. การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) ตำบลโป่งแยง และตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. กรมป่าไม้, 2564.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, นุชนาฏ รามสมภพ, ลัทธிகาล ศรีวะระมย์, วลัยลักษณ์ อัครวิวงศ์, รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ปกรณ์ ทาบุราญ, จิรศักดิ์ จิยะจันทร์ และวันชัย ประเสริฐศรี. 9 in 1 รู้เพื่อเรื่องศัพท์การบริหารธุรกิจ/การบริหารรัฐกิจ. บริษัท ซีระฟิล์มและโซเท็กซ์ จำกัด : กรุงเทพฯ, 2542.

อภิชาติ ภัทรธรรม. การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2553ก.

อภิชาติ ภัทรธรรม. นโยบายทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2553ข.

วารสาร หนังสือพิมพ์

พัฒนาที่ดิน, กรม. “สรุปผลงานที่สำคัญของกรมพัฒนาที่ดินในช่วง 25 ปี”, วารสารพัฒนาที่ดิน ปีที่ 25 ฉบับที่ 276, พฤษภาคม 2531. หน้า 47 - 51.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

กาญจน์เชจร ชูชีพ. “การศึกษาการใช้ที่ดินและการวิเคราะห์สังคมพืชเพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์ของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

ไพโรจน์ โลกนิยม, วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์, สติตย์พงษ์ สูดชูเกียรติ, อาทิตยา พองพรหม และจิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ. “มาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551.

เลขานุการวุฒิสภา, สำนักงาน. “รายงานการศึกษา เรื่อง การจัดการทรัพยากร ป่าไม้อย่างยั่งยืน”.
คณะกรรมการธิการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2562.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (เชียงใหม่), สำนัก. “รายงานสรุปผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดิน
ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) ตำบลโป่งแยง
และตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. 2565.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ป่าไม้, กรม. “เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516 – 2563”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://forestinfo.forest.go.th/Content.aspx?id=72>, 2566ก.

ป่าไม้, กรม. “แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://forprod.forest.go.th/forprod/pdf.>, 2566ค.

ป่าไม้, กรม. “สารานุกรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://old.forest.go.th/fl_mgt/index.php?option=com_content&view=article&id=348%3A2010-06-13-13-m-s&catid=53%3Aknowlage&Itemid=499&lang=th, 2566ข.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ประจำปี การศึกษา 2565 – 2566 เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ปัญหาและอุปสรรคของ หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

ดังนั้น หน่วยงานของท่านจึงมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากท่าน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณทุกท่านล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

(นายบรรณรักษ์ เสริมทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม
ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

1. ชื่อ –สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ตำแหน่ง.....
สังกัด.....
กรม.....
กระทรวง.....
3. ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานของท่านเคยเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ
ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับหน่วยงานอื่น
ในพื้นที่มาก่อนบ้างหรือไม่
 ไม่เคย
 เคย
4. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม
อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานของท่านมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง
 - 4.1 ด้านนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้
 ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
 มีปัญหา (ระบุ)
.....
.....
.....
.....
.....
 - 4.2 ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
 ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
 มีปัญหา (ระบุ)
.....
.....
.....
.....
.....

4. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานของท่านมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง (ต่อ)

4.3 ด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.4 ด้านงบประมาณ

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.5 ด้านวัสดุและอุปกรณ์

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.6 ด้านการประสานการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

5. หน่วยงานของท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรบ้าง (ต่อ)

- 5.1
-
-
-
- 5.2
-
-
-
- 5.3
-
-
-
- 5.4
-
-
-
- 5.5
-
-
-
- 5.6
-
-
-
- 5.7
-
-
-
- 5.8
-
-
-

5. หน่วยงานของท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรบ้าง (ต่อ)

5.9

.....

.....

5.10

.....

.....

5.11

.....

.....

5.12

.....

.....

5.13

.....

.....

5.14

.....

.....

5.15

.....

.....

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : นายบรรณรักษ์ เสริมทอง
- วัน เดือน ปีเกิด : 2 พฤศจิกายน 2510
- การศึกษา : ประกาศนียบัตรวิชาการป่าไม้ โรงเรียนป่าไม้จังหวัดแพร่ (พ.ศ. 2530)
: ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต (ส่งเสริมการป่าไม้)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (พ.ศ. 2536)
: วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(พ.ศ. 2543)

ประวัติการทำงานโดยย่อ

- : ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (สุราษฎร์ธานี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2553 – 2557)
 - : ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2557 – 2558)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 (เพชรบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2558 – 2560)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (เพชรบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2560 – 2562)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกระบี่
สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ปี พ.ศ. 2562)
 - : ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (ปี พ.ศ. 2562 – 2564)
 - : ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
กรมป่าไม้ (ปี พ.ศ. 2564 – 2565)
 - : รองอธิบดีกรมป่าไม้
กรมป่าไม้ (ปี พ.ศ. 2565 – ปัจจุบัน)
- ตำแหน่งปัจจุบัน : รองอธิบดีกรมป่าไม้
กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา การบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และ เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ข้อมูลการวิจัยรวบรวมโดยการค้นคว้าเอกสาร เพื่อทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth Interview) ผู้บริหารหรือผู้แทน เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ศึกษา วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ทั้งนี้ ผู้วิจัย สามารถสรุปผลการวิจัยและมีข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังต่อไปนี้

สรุป

1. สภาพปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เกษตรกรโดยการปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยว ที่สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เช่น แปลงผักแบบขั้นบันได แปลงสาธิตไม้ผล แปลงสตอเบอร์รี่พันธุ์พระราชทาน สวนอ่งุ่นไร่เมล็ด เป็นต้น และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกิด การเติบโตอย่างรวดเร็ว 2) ราษฎรบางส่วนได้ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มาทำธุรกิจ การท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านอาหารเพิ่มมากขึ้น 3) ราษฎรบางส่วนที่ครอบครอง ที่ดินในพื้นที่นำที่ดินไปขายสิทธิให้กับผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และ 4) การเติบโตของธุรกิจ การท่องเที่ยวในพื้นที่ม่อนแจ่มก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือการครอบครองที่ดินจาก ชาวบ้านรายเดิมไปสู่รายทุนเพื่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท สถานบริการ โดยการก่อสร้างอาคารที่พักไม่ได้มาตรฐาน ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรและนักท่องเที่ยว รวมถึงก่อให้เกิดปัญหา ด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น
2. ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แจ่ม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) การบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มขาดความเป็นเอกภาพ ไม่มีการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ร่วมกันแบบบูรณาการ 2) ราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในสิทธิ

การครอบครองพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายและวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย 3) ในอดีตเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดกฎหมายในพื้นที่อย่างเฉียบขาด 4) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องบางหน่วยงานไม่มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาโดยตรงตามกฎหมาย ขาดบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และขาดการประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่แบบบูรณาการ 5) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่ปรับเปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากธุรกิจด้านการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาที่สั้นและสร้างรายได้ให้กับราษฎรได้มากขึ้น และ 6) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่นำที่ดินไปขายสิทธิให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงมีนายทุนและผู้นำท้องถิ่นบางส่วนอยู่เบื้องหลังราษฎรในการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม

3. แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 2) แนวคิดและทฤษฎีการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ประกอบด้วย มติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) และการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม 3) แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดินป่าไม้ 4) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ ได้แก่ การนำปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร (4M's) คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่

4. แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ สามารถสรุปได้ ดังนี้ 1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงนโยบาย 1.1) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรกำหนดนโยบายให้กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด 1.2) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรกำหนดนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการ 1.3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปีงบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงปฏิบัติ 2.1) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการเร่งรัดการตรวจสอบสิทธิการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ให้ได้ข้อยุติและแล้วเสร็จโดยเร็ว 2.2) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และดำเนินการตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่ยึดถือครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่าอย่างเฉียบขาด รวมถึงควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่า

เพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างด้านการท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก 2.3) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่ ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิครอบครองที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรี และวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย 2.4) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประสานการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” โดยมีแนวทางดำเนินการและสาระสำคัญ ดังนี้ (1) แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ประกอบด้วยผู้แทนจากทุกภาคส่วน (2) ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและความจำเป็นในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง (4) ร่วมกันจัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (5) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการฯ ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปตามผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) 2.5) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องประสานการปฏิบัติเพื่อรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ที่กำหนดแผนการดำเนินงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/แต่ละฝ่ายให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ได้รับทราบอย่างทั่วถึง 2.6) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการนำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการไปดำเนินการในพื้นที่ตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ประสานการกำหนดนโยบายกับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปี งบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ รวมถึงประสานหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสนับสนุนเงินงบประมาณในการร่วมกันแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการมีส่วนร่วมและความถูกต้องของชุมชนกับการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม และปรับปรุงกฎหมายป่าไม้วาดด้วยคำนิยาม “ป่า” ให้สอดคล้องกับความเป็นจริงเพื่อลดข้อขัดแย้งในการบริหารจัดการป่าไม้ระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้มากขึ้น

1.4 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง พิจารณาดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ได้แก่ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนและเอกชน โดยให้ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแนวเขตพื้นที่ในเขตป่าไม้ใหม่ มีการดูแลทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเอกภาพ โดยมุ่งเน้นไปที่การป้องกันรักษาป่าไม้ที่เหลืออยู่เอาไว้ให้ได้เป็นหลัก

1.5 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินนโยบายด้านสิทธิในที่ดิน การป้องกันรักษาป่าไม้และการให้สิทธิในที่ดินต้องเป็นนโยบายที่ต่อเนื่องกัน และมีการบูรณาการ โดยหัวใจหลักของนโยบาย คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าไม้ที่ยังเหลืออยู่ การให้เอกสารสิทธิที่มั่นคงก็คือการรักษาป่าประเภทหนึ่ง เพื่อมิให้มีการบุกรุกเคลื่อนย้ายต่อไปอีก แต่ในเชิงนโยบายแล้วรัฐต้องวางหลักเกณฑ์การให้สิทธิอย่างรอบคอบ รอบด้าน เพื่อให้สามารถดูแลรักษาป่าได้อย่างจริงจัง

1.6 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ดำเนินนโยบายด้านการบริหารจัดการและการปรับปรุงองค์การดำเนินการ โดยการปรับปรุงองค์การนั้นสมควรทำร่วมกับการปรับปรุงกฎหมาย การเพิ่มงบประมาณ อัตราค่าจ้าง และเครื่องมือในการป้องกันดูแลรักษาป่าไม้ไปพร้อมกัน เพื่อให้นโยบายขององค์กรมีความเป็นเอกภาพ ควบคู่ไปกับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาป่าด้วย

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการจะเป็นผลในระดับปฏิบัติได้ต่อเมื่อมีการกำหนดยุทธศาสตร์และกลไกในการวางแผนงานโครงการร่วมกันที่ดี ระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ดูแลรักษาป่าร่วมกันอย่างมีเอกภาพตามนโยบายที่กำหนดร่วมกันไว้ เมื่อพิจารณาจากความเห็นของภาคประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ จึงควรแบ่งวิธีปฏิบัติสำหรับเรื่องเร่งด่วนเป็นระยะสั้น และระดับปฏิบัติที่อาจต้องแก้ไขกฎหมายหรือกำหนดแผนงานระดับปฏิบัติในระยะยาวไว้ เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจ แม้ว่าระยะเวลาในการศึกษาวิจัยจะมีจำกัด ทำให้ไม่อาจสอบถามความคิดเห็นในระดับปฏิบัติได้อย่างละเอียดถึงกลไกที่ควรจะเป็น แต่ก็ได้รับความเห็นที่ช่วยให้ทราบแนวทางปฏิบัติที่ประชาชนเห็นว่าควรให้มีการดำเนินการได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดแนวทางและระยะเวลาดำเนินการ ดังนี้

2.1 การแก้ไขปัญหาระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 1 ปี) ได้แก่ 1) การเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยเพิ่มอัตราค่าจ้าง เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการดูแลรักษาและการป้องกัน เจ้าหน้าที่ต้องมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชนเพื่อที่จะรับรู้ข่าวสารได้รวดเร็วเมื่อมีการบุกรุกป่า การบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้กับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเฉียบขาด และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ให้แล้วเสร็จ 2) ควบคุมมิให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าจากผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มเติม 3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่อย่างถูกต้อง ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิการครอบครอง

ที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย และ 4) ประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันดำเนินการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้แล้วเสร็จ

2.2 การแก้ไขปัญหาในระยะยาว (ภายในระยะเวลา 2 - 5 ปี) ได้แก่ 1) ประสานการปฏิบัติเพื่อดำเนินการตาม “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ตามแผนงานและระยะเวลาที่กำหนดไว้ 2) หน่วยงานรัฐดำเนินการสำรวจแนวเขตป่า ที่ดินที่ประชาชนครอบครองทำกินหรืออาศัยติดแนวเขตป่าหรือรุกกล้าแนวเขตป่าให้มีความชัดเจน เพื่อยุติปัญหาเรื่องแนวเขตและลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนได้ และสร้างความมั่นคงให้กับแนวเขตป่าไม้ด้วยการจัดทำแนวเขตพื้นที่กันชนที่มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ 3) การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างรายได้ที่เพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัว ส่งเสริมให้ความรู้ในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด จัดให้มีร้านค้าจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร หัตถกรรมพื้นบ้าน การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จุดเช็คอิน จุดชมวิวทิวทัศน์ และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณให้ชาวบ้านมีกิจกรรมดูแลป่าไม้ การจัดสรรงบประมาณดูแลเป็นทุนเสริมและกระตุ้นการสร้างแรงจูงใจของชุมชน อาจอยู่ในรูปกองทุนที่สามารถนำมาเป็นทุนหมุนเวียนในการดูแลรักษาป่าและพัฒนาอาชีพชุมชนที่ดูแลป่านั้นด้วย 5) การปลูกจิตสำนึกในการรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ โดยหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องกระตุ้นหรือจัดทำแผนแม่บทให้กับหน่วยงานในพื้นที่มีหลักสูตรการฝึกอบรมหรือให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมให้อุณหภูมิหลังมีจิตสำนึกในการรักษาป่าไม้และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และ 6) ประสานการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมที่อุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

2.3 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพิจารณาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการมาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ เพิ่มเติมอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ครบถ้วน มีความรอบด้าน สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

บรรณานุกรม

หนังสือ

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. หลักและกระบวนการบริหาร. กระทรวงศึกษาธิการ : กรุงเทพฯ, 2559.

ดร.ชนันท์ เอ็มพันธุ์. หลักการใช้ที่ดินเบื้องต้น. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2531.

บุญเกียรติ แสงวัฒน์. การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับงานวางแผนการใช้ที่ดิน. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : กรุงเทพฯ, 2535.

ป่าไม้, กรม. การดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) ตำบลโป่งแยง และตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. กรมป่าไม้, 2564.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, นุชนาฏ รามสมภพ, ลัทธிகาล ศรีวะระมย์, วลัยลักษณ์ อัครวิวงศ์, รังสรรค์ ประเสริฐศรี, ปกรณ์ ทาบุราญ, จิรศักดิ์ จิยะจันทร์ และวันชัย ประเสริฐศรี. 9 in 1 รู้เพื่อเรื่องศัพท์การบริหารธุรกิจ/การบริหารรัฐกิจ. บริษัท ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์ จำกัด : กรุงเทพฯ, 2542.

อภิชาติ ภัทรธรรม. การใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2553ก.

อภิชาติ ภัทรธรรม. นโยบายทรัพยากรป่าไม้. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ : กรุงเทพฯ, 2553ข.

วารสาร หนังสือพิมพ์

พัฒนาที่ดิน, กรม. “สรุปผลงานที่สำคัญของกรมพัฒนาที่ดินในช่วง 25 ปี”, วารสารพัฒนาที่ดิน ปีที่ 25 ฉบับที่ 276, พฤษภาคม 2531. หน้า 47 - 51.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

กาญจน์เชจร ชูชีพ. “การศึกษาการใช้ที่ดินและการวิเคราะห์สังคมพืชเพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์ของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์”. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2532.

ไพโรจน์ โลกนิยม, วีระชัย นาควิบูลย์วงศ์, สติത്യพงษ์ สูดชูเกียรติ, อาทิตยา พงษ์พรหม และจิตติมา ธนะศักดิ์ศิริ. “มาตรการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดินในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและเขตพื้นที่ป่าไม้”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2551.

เลขานุการวุฒิสภา, สำนักงาน. “รายงานการศึกษา เรื่อง การจัดการทรัพยากร ป่าไม้อย่างยั่งยืน”.
คณะกรรมการธิการการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2562.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

จัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 10 (เชียงใหม่), สำนัก. “รายงานสรุปผลการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดิน
ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง) ตำบลโป่งแยง
และตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. 2565.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ป่าไม้, กรม. “เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516 – 2563”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://forestinfo.forest.go.th/Content.aspx?id=72>, 2566ก.

ป่าไม้, กรม. “แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของรัฐ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://forprod.forest.go.th/forprod/pdf.>, 2566ค.

ป่าไม้, กรม. “สารานุกรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : http://old.forest.go.th/fl_mgt/index.php?option=com_content&view=article&id=348%3A2010-06-13-13-m-s&catid=53%3Aknowlage&Itemid=499&lang=th, 2566ข.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประกอบการวิจัย

เรื่อง

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของเอกสารวิจัยหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร (วปอ.) ของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 65 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ประจำปี การศึกษา 2565 – 2566 เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ปัญหาและอุปสรรคของ หน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม และเพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

ดังนั้น หน่วยงานของท่านจึงมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากท่าน เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากทุกท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณทุกท่านล่วงหน้า ณ โอกาสนี้

(นายบรรณรักษ์ เสริมทอง)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม
ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

1. ชื่อ –สกุลผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ตำแหน่ง.....
สังกัด.....
กรม.....
กระทรวง.....
3. ในอดีตที่ผ่านมาหน่วยงานของท่านเคยเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับหน่วยงานอื่นในพื้นที่มาก่อนบ้างหรือไม่
 ไม่เคย
 เคย
4. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานของท่านมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง
 - 4.1 ด้านนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้
 ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
 มีปัญหา (ระบุ)
.....
.....
.....
.....
.....
.....
 - 4.2 ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย
 ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
 มีปัญหา (ระบุ)
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. การแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานของท่านมีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง (ต่อ)

4.3 ด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.4 ด้านงบประมาณ

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.5 ด้านวัสดุและอุปกรณ์

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

4.6 ด้านการประสานการปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ไม่มีปัญหาแต่อย่างใด
- มีปัญหา (ระบุ)

.....

.....

.....

.....

5. หน่วยงานของท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรบ้าง (ต่อ)

- 5.1
-
-
- 5.2
-
-
- 5.3
-
-
- 5.4
-
-
- 5.5
-
-
- 5.6
-
-
- 5.7
-
-
- 5.8
-
-

5. หน่วยงานของท่านมีแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ อย่างไรบ้าง (ต่อ)

- 5.9
- 5.10
- 5.11
- 5.12
- 5.13
- 5.14
- 5.15

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

ประวัติย่อผู้วิจัย

- ชื่อ : นายบรรณรักษ์ เสริมทอง
 วัน เดือน ปีเกิด : 2 พฤศจิกายน 2510
 การศึกษา : ประกาศนียบัตรวิชาการป่าไม้ โรงเรียนป่าไม้จังหวัดแพร่ (พ.ศ. 2530)
 : ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์บัณฑิต (ส่งเสริมการป่าไม้)
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (พ.ศ. 2536)
 : วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการป่าไม้) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 (พ.ศ. 2543)

ประวัติการทำงานโดยย่อ

- : ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 4 (สุราษฎร์ธานี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2553 – 2557)
 - : ผู้อำนวยการส่วนบริหารจัดการทรัพยากรป่าชายเลนที่ 1 (ชลบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2557 – 2558)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 3 (เพชรบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2558 – 2560)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 4 (เพชรบุรี)
กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (ปี พ.ศ. 2560 – 2562)
 - : ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดกระบี่
สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ปี พ.ศ. 2562)
 - : ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 4
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (ปี พ.ศ. 2562 – 2564)
 - : ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง
กรมป่าไม้ (ปี พ.ศ. 2564 – 2565)
 - : รองอธิบดีกรมป่าไม้
กรมป่าไม้ (ปี พ.ศ. 2565 – ปัจจุบัน)
- ตำแหน่งปัจจุบัน : รองอธิบดีกรมป่าไม้
กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

เรื่อง แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม บริเวณพื้นที่ ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นายบรรณรักษ์ เสริมทอง หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 65

ตำแหน่ง รองอธิบดีกรมป่าไม้

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ เนื่องจากพื้นที่ป่าเป็นศูนย์รวมของปัจจัยสี่ แต่ในปัจจุบันทรัพยากรป่าไม้ของประเทศได้ถูกบุกรุกทำลายลงอย่างรวดเร็วจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่ส่งผลต่อความต้องการที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น และการใช้พื้นที่ป่าสร้างรีสอร์ต ทรัพยากรป่าไม้จึงตกอยู่ในภาวะวิกฤต ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ตามมา เช่น อุทกภัย วาตภัย ภัยแล้ง โดยเฉพาะพื้นที่ป่าในภาคเหนือได้ถูกราชกรเข้าบุกรุกอยู่อาศัย ทำกิน และถูกกลุ่มนายทุนก่อสร้างรีสอร์ตเป็นจำนวนมาก และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย พบว่า เมื่อปี พ.ศ. 2516 มีพื้นที่ป่า 138.57 ล้านไร่ของพื้นที่ประเทศ แต่ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ป่า 102.21 ล้านไร่ของพื้นที่ประเทศเท่านั้น ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้แก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้มาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกเพิ่มมากขึ้น พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ป่าไม้จึงเป็นที่หมายปองของนายทุนและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เกิดกระบวนการบุกรุกเข้าทำประโยชน์ก่อสร้างรีสอร์ตในพื้นที่ป่าไม้เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยมีขอบด้วยกฎหมายเพิ่มมากขึ้น มีการสมคบคิดร่วมกันทุจริตประหลาดมีขอบระหว่างกลุ่มนายทุน ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบพื้นที่ป่าไม้ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา จำเป็นที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติควรหามาตรการขจัดปัญหาดังกล่าวให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป

พื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ป่าไม้อีกแห่งหนึ่งที่เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าจากราษฎรและกลุ่มนายทุนเพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ป่าบริเวณนี้เป็นขุนเขาอันแวดล้อมไปด้วยทัศนียภาพที่งดงาม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ ดอยม่อนแจ่มตั้งอยู่บนสันเขาบริเวณหมู่บ้านม้งหนองหอย แต่เดิมชาวบ้านเรียกว่า “กิวเสื่อ” เป็นพื้นที่ป่ากร้างในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแมริม ในอดีตชาวบ้านได้เข้ามาแผ้วถางและปลูกผืนเป็นจำนวนมาก ต่อมาปี พ.ศ. 2527 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านหนองหอย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอยขึ้น เพื่อส่งเสริมการปลูกพืชเขตหนาวทดแทนผืน พัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดการพึ่งพาตนเอง พื้นฟูและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์ และ

ในท้ายที่สุดได้ตั้งเป็น “โครงการหลวงหนองหอย” ปัจจุบันดอยม่อนแจ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากราษฎรในพื้นที่หันมาประกอบธุรกิจโรงแรมและสร้างที่พักถาวรหรือชั่วคราวเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการขยายพื้นที่การใช้ประโยชน์นอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาต ส่งผลให้ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งจากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าดอยม่อนแจ่มในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมดังกล่าวทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างราษฎร ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทกับหน่วยงานรัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ ราษฎรและผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทในพื้นที่ได้ยื่นเรื่องขอความเป็นธรรมต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน เพื่อให้พิจารณาและแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือการปฏิบัติ นอกเหนือหน้าที่และอำนาจตามกฎหมายของกรมป่าไม้ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง กรณีการดำเนินคดีอาญาในข้อหาบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม กับผู้ประกอบธุรกิจที่พักในพื้นที่ม่อนแจ่มและพื้นที่ใกล้เคียง รวมถึงประกาศให้ผู้ประกอบธุรกิจที่พักในพื้นที่ระงับหรือยุติ การประกอบธุรกิจ และออกคำสั่งให้รื้อถอนสถานประกอบการ ซึ่งอาจจะขัดต่อมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 30 มิถุนายน 2541 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 6/2562 ส่งผลทำให้ราษฎร และผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทในพื้นที่ได้รับความเดือดร้อนมาจนถึงปัจจุบัน

จากปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณดอยม่อนแจ่ม จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งจะศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม เพื่อให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเกิดการบูรณาการ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การแก้ไขปัญหาข้อพิพาทระหว่างราษฎร ผู้ประกอบธุรกิจโรงแรม รีสอร์ทกับหน่วยงานรัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ให้ได้ข้อยุติที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวมและทุกภาคส่วนในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ศึกษาวิจัยแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการลดลงของทรัพยากรป่าไม้ในประเทศไทย ประวัติความเป็นมาพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ศึกษาวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ราย ได้แก่ ผู้บริหาร/ผู้แทนเจ้าหน้าที่รัฐสังกัด 1) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4 ราย 2) กระทรวงมหาดไทย 5 ราย 3) กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา 1 ราย 4) ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม 4 ราย 5) ผู้นำท้องถิ่นและผู้แทนภาคประชาชน 5 ราย และ 6) ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าด้วยการป่าไม้ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง 1 ราย

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาวิจัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เฉพาะบริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการสร้างเครื่องมือเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารหรือผู้แทนเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 20 ราย

1.2 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการดำเนินการค้นคว้าเอกสาร ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตรวจเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มตัวอย่าง สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทฤษฎีในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

2.2 ประมวลผลข้อมูลสภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหา อุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า และแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

3. การนำเสนอข้อมูล สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม สรุปได้ ดังนี้ 1) การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพเกษตรกรโดยการปลูกพืชผักผลไม้เมืองหนาวทดแทนการปลูกฝิ่นทำไร่เลื่อนลอย ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่เกิดการเติบโตอย่างรวดเร็ว 2) ราษฎรบางส่วนได้เปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟเพิ่มมากขึ้น 3) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่นำที่ดินไปขายสิทธิให้กับ

ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และ 4) การเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่า การเปลี่ยนมือการครอบครองที่ดินจากชาวบ้านรายเดิมไปสู่นายทุนเพื่อสร้างบ้านพัก รีสอร์ท และก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอย ปัญหาการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม สรุปได้ ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มขาดความเป็นเอกภาพ ไม่มีการประสานงานเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติในพื้นที่ร่วมกันแบบบูรณาการ
- 2) ราษฎรส่วนใหญ่ขาดความรู้ ความเข้าใจในสิทธิการครอบครองพื้นที่ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายและวัตถุประสงค์โครงการหลวงหนองหอย
- 3) เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบพื้นที่ไม่ดำเนินการตามกฎหมายกับผู้กระทำความผิดกฎหมายในพื้นที่อย่างเฉียบขาด
- 4) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องบางหน่วยงานไม่มีอำนาจหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาโดยตรงตามกฎหมาย ขาดบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และขาดการประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่แบบบูรณาการ
- 5) ราษฎรบางส่วนในพื้นที่เปลี่ยนอาชีพจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมาทำธุรกิจการท่องเที่ยวในรูปแบบบ้านพักตากอากาศ รีสอร์ท ร้านกาแฟเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากธุรกิจด้านการท่องเที่ยวใช้ระยะเวลาที่สั้นและสร้างรายได้ให้กับราษฎรได้มากขึ้น และ
- 6) ราษฎรบางส่วนนำที่ดินไปขายสิทธิให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว รวมถึงมีนายทุนและผู้นำท้องถิ่นบางส่วนอยู่เบื้องหลังราษฎรในการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม สรุปได้ ดังนี้

- 1) แนวคิดด้านกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาตรา 54 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 14 และมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541
- 2) แนวคิดและทฤษฎีการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ประกอบด้วย มติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.) เรื่อง กรอบแนวทางการแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ (ทุกประเภท) และการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) เพื่อการบริหารจัดการพื้นที่อย่างเหมาะสม
- 3) แนวคิดการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย การอนุรักษ์และเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเรื่องแนวเขตที่ดินป่าไม้
- 4) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการ ได้แก่ นำปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร (4 M's) คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Materials) และการจัดการ (Management) มาใช้ในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกป่าในพื้นที่

ผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ แบบบูรณาการ สรุปได้ ดังนี้

- 1) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงนโยบาย
 - 1.1) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดนโยบายให้กรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด
 - 1.2) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดนโยบาย

ให้หน่วยงานในสังกัดที่เกี่ยวข้องประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการ 1.3) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปี งบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม อย่างเหมาะสมและเพียงพอ 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเชิงปฏิบัติ 2.1) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการเร่งรัดการตรวจสอบสิทธิการถือครองที่ดินของราษฎรในพื้นที่ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2541 ให้ได้ข้อยุติและแล้วเสร็จโดยเร็ว 2.2) หน่วยงาน ในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และดำเนินการตามมาตรา 25 แห่ง พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่ยึดถือครอบครองที่ดินในพื้นที่ป่า อย่างเฉียบขาด และควบคุมไม่ให้มีการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าเพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างด้านการ ท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก 2.3) หน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่ที่มี ความเข้าใจในการปฏิบัติงานเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่ ปรับเปลี่ยนและชี้แจง ให้ราษฎรที่มีสิทธิครอบครองที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีและวัตถุประสงค์ของ โครงการหลวงหนองหอย 2.4) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องประสานการจัดทำ “แผนแม่บท การบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” โดยมีแนวทางดำเนินการและสาระสำคัญ ดังนี้ (1) แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ประกอบด้วย ผู้แทนจากทุกภาคส่วน (2) ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม (3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ที่มีความเข้าใจและความ จำเป็นในการจัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการที่ถูกต้องอย่างทั่วถึง (4) ร่วมกันจัดทำผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ มติคณะรัฐมนตรี และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (5) หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและคณะกรรมการฯ ร่วมกันจัดทำแผนการส่งเสริม และพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปตามผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ (Zoning) 2.5) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ประสานการปฏิบัติเพื่อธรรมาภิบาลประชาสัมพันธ์เผยแพร่แนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวน แห่งชาติ ป่าแม่ริม ตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ที่กำหนดแผนการ ดำเนินงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน/แต่ละฝ่ายให้ราษฎรและทุกภาคส่วนในพื้นที่ ได้รับทราบอย่างทั่วถึง 2.6) หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการนำแผนแม่บทการบริหาร จัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ ไปดำเนินการในพื้นที่ตามแผนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

1.1 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง ประสานการกำหนดนโยบายกับทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการและ ประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การยึดหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด

1.2 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจัดสรรเงินงบประมาณประจำปี งบประมาณให้กับหน่วยงานในสังกัดเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมอย่างเหมาะสม และเพียงพอ รวมถึงประสานหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนเงินงบประมาณในการร่วมกันแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่ม ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดแนวทางและระยะเวลาดำเนินการ ดังนี้

2.1 การแก้ไขปัญหาในระยะสั้น (ภายในระยะเวลา 1 ปี) ได้แก่ 1) การบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้กับผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเฉียบขาด และดำเนินการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติฯ ให้แล้วเสร็จ 2) ควบคุมไม่ให้เกิดการบุกรุกยึดถือครอบครองพื้นที่ป่าจากผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก 3) ประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรในพื้นที่มีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ตามอำนาจหน้าที่อย่างถูกต้อง ปรับเปลี่ยนและชี้แจงให้ราษฎรที่มีสิทธิการครอบครองที่ดินในพื้นที่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องและวัตถุประสงค์ของโครงการหลวงหนองหอย และ 4) ประสานการปฏิบัติเพื่อร่วมกันดำเนินการจัดทำ “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ภายใต้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้แล้วเสร็จ

2.2 การแก้ไขปัญหาในระยะยาว (ภายในระยะเวลา 2 - 5 ปี) ได้แก่ 1) ประสานการปฏิบัติเพื่อดำเนินการตาม “แผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ” ตามแผนงานและระยะเวลาที่กำหนดไว้ 2) การสร้างอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยจัดให้มีร้านจำหน่ายสินค้าผลิตผลทางการเกษตร สินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน การทำธุรกิจโฮมสเตย์ จุดเช็คอิน จุดชมวิวยิวทัศน์ และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) ประสานการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริมที่อุดมสมบูรณ์ให้คงอยู่ และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ดังเดิม

2.3 หน่วยงานรัฐและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนแม่บทการบริหารจัดการพื้นที่ดอยม่อนแจ่มแบบบูรณาการ อย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงพิจารณา นำปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการมาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการบริหารจัดการ เพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่ริม บริเวณพื้นที่ดอยม่อนแจ่มให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอื่น ๆ เพิ่มเติมอย่างทั่วถึง เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่ครบถ้วน มีความรอบด้าน สามารถนำมาสรุปเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีรูปแบบที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน